

Gildebrief

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

41e jaargang no. 1 maart 2022

Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.500 stuks in de maanden maart, juni, september en december.

Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrief artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen. Het hoofdbestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de boekhouder (zie hieronder).

Bestuur van Het GVM

Voorzitter/veiligheid

Erik Kopp

voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

Secretaris

Tom Kreuning

Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp NH

secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

Penningmeester

Geert Jonker

penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

Opleidingscoördinator

Kees Kammeraat

opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Afdelingscoördinator

Annie Driessen

afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

PR & Promotie

Peet Wessels

06 - 2120 7895

communicatie@vrijwilligemolenaars.nl

Ledenadministratie

Piet van Doorn

ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Vertrouwenpersoon

Ada Meurs

06 - 1676 6741

Willem van Breenen

06 - 1121 4414

Verzekering

Jan Wieffer

verzekering@vrijwilligemolenaars.nl

Boekhouding

Andrien Muijsers

boekhouding@vrijwilligemolenaars.nl

Examencoördinator

Wilma Dondergoor

examencoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

André Canrinus

bliksemafleidercontrole@vrijwilligemolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop

Vereniging De Hollandsche Molen

Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam 020 - 623 8703

dhm@molens.nl

Rekeningnummers

IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)

IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen/jubileum)

BIC TRIONL2U

In deze Gildebrief:

maart 2022

4

Jaarverslag over 2021

6

Jaarrekening 2021 met toelichting

10

Molen voor je kleinkind in een uur

13

Ode aan de molenaar: Bellende burens

14

Eindredacteur gaat functie aan de wilgen hangen...

15

Overzicht geslaagden voor- en najaarsexamens 2021

16

Prinses Beatrix opent Jaar van de Molenaar

17

In Memoriam Wim Slob

18

Molentermen (9)

18

De vaste draairichting van het asymmetrisch wiekenkruis

20

Het zwarte gat

23

Van spaakwiel tot stropwiel

24

26

Veilig traphekje voor Zeldenrust

30

Kapvang

31

Vraag het de meteoroloog (7): Maartse buien

32

Problemen met roeden in Goirle

34

Word Molenaar!

35

5

28

Redactie Gildebrief

Hoofdredactie: Bas de Deugd

Namens bestuur: Tom Kreuning

Redactieadres: Dirk Karsstraat 47, 4143 AX Leerdam

Tel: 0345 - 630112

redactie@vrijwilligemolenaars.nl

Eindredactie: Mark Dwarswaard

Tekstredactie: Barend Zinkweg

Vormgeving

Studio De Bunschoter

Druk

Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **juninummer** van 2022 moet in het bezit zijn van de redactie voor **1 mei 2022**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie. Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de redactie.

Wijziging persoonsgegevens

Voor het wijzigen van persoonsgegevens, bijvoorbeeld bij verhuizing, ga je naar "MijnGVM" op de website www.vrijwilligemolenaars.nl. Log in met je emailadres en wachtwoord, vervolgens ga je naar "Mijn Profiel", dan naar "Mijn Gegevens" en vul de nieuwe gegevens in.

Hier kan je ook aangeven of je de Gildebrief wel of niet als papieren versie wilt ontvangen.

Nummer 1

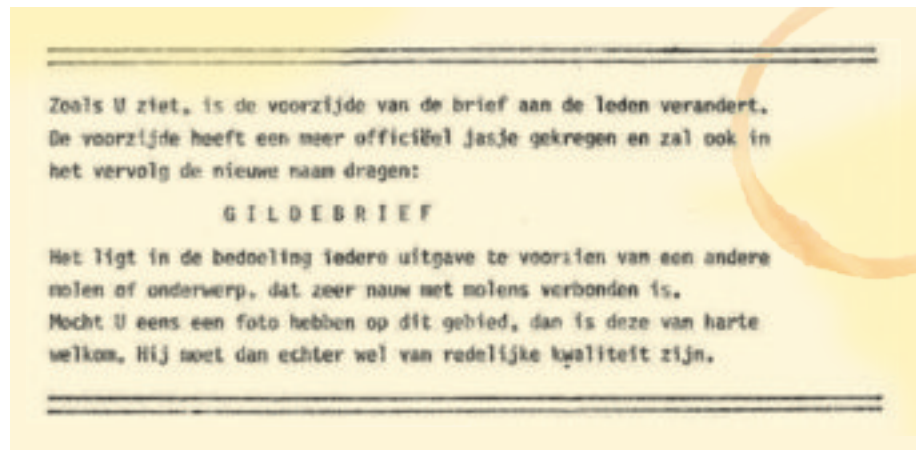
Beste lezer,

Welkom bij de eerste Gildebrief van 2022, in het Jaar van de Molenaar. Dit Jaar van de Molenaar is uitgeroepen ter ere van de viering van het vijftigjarig bestaan van het Gilde. Vijftig jaar Gilde is geen vijftig jaar Gildebrief. Na tien jaar brieven versturen aan de leden werd in 1982 de eerste Gildebrief uitgebracht. Alle nummers van De Gildebrief zijn in te zien op onze website.

Veel leesplezier met deze Gildebrief,

Namens de redactie,

Bas de Deugd

KAM, maart 2022

Jubileum

Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix der Nederlanden, beschermvrouwe van vereniging De Hollandsche Molen, heeft op zaterdagmiddag 15 januari het Jaar van de Molenaar geopend ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. We gingen voor een grote feestelijke jubileumviering in het Zaanse Museum, maar helaas gooiden alle beperkingen rondom het Covid19-virus roet in het eten. Het Gilde is H.K.H. Prinses Beatrix zeer erkentelijk dat ze alsnog het beeldmerk van het Jaar van de Molenaar heeft onthuld. Door alle regels gebeurde dat met een erg klein gezelschap op molen Het Jonge Schaap op de Zaanse Schans. Het beeldmerk is opgebouwd uit allemaal foto's van onze Gilde-molenaars. Het is een symbool voor ons gezamenlijke doel om de molens zo goed mogelijk te laten draaien. Daarmee heeft ze het startschot gegeven voor een jaar met veel aandacht voor het ambacht van molenaar.

Een jaar lang vieren we dat het Gilde als vereniging 50 jaar bestaat. Vanaf februari zal elke maand een afdeling in het middelpunt staan en iets organiseren. De afdeling Utrecht-'t Gooi is als eerste aan de beurt

met een leuk thema: Zij is molenaar. Op onze website vindt u alle actuele nieuws rondom het jubileum.

Voor alle molenaars is er een cadeautje: het beeldmerk van het Jaar van de Molenaar op posterformaat. De poster is te verkrijgen bij uw afdelingsbestuur. Verder zijn er stickers en is er een nieuwe Gilde-folder gemaakt. Ook deze zijn beschikbaar voor alle molenaars.

Als laatste wil ik u wijzen op de recordpoging Molens draaien op 9 april, doe mee!!

Vertaling van de handboeken

Er is vanuit het buitenland veel belangstelling voor onze handboeken voor de wind- en watermolenaar. We krijgen dan ook het verzoek of deze handboeken in de Engelse taal verkrijgbaar zijn. Dat is nu nog niet het geval. Het op goede wijze vertalen van onze handboeken is een uitdagende klus, zelfs voor professionele vertaalbureaus. Ook liegen de kosten er niet om. Daarom is besloten zoveel mogelijk fondsen te werven. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft al een mooi startbedrag toegezegd met als voorwaarde dat de handboeken online en voor iedereen beschikbaar komen. Verder worden fondsen aangeschreven die immaterieel cultureel erfgoed goed gezind zijn. Wie voor de fondsenwerving nog meer ideeën heeft nodig ik uit mij een bericht te sturen.

Algemene Ledevergadering

We hebben besloten de Algemene Ledenvergadering elk jaar op een andere plek in het land te organiseren. De vergadering van dit jaar vindt plaats op 2 april in Limburg. Tegelijkertijd zullen we de vergadering 'online streamen' zodat meer leden bij de vergadering aanwezig kunnen zijn. Ook het Gilde gaat steeds meer gebruikmaken van de mogelijkheden die internet ons bieden.

Ledenadministratie

Graag wil ik vanaf deze plaats Willem Boender danken voor zijn jarenlange inspanning om de ledenadministratie bij te houden. Dat is een klus die wekelijks zijn aandacht vergde en hij heeft het heel goed gedaan. Tegelijkertijd verwelkom ik Piet van Doorn die de functie van Willem heeft overgenomen. Ik dank hem daarvoor en ik wens hem genoeg en succes. Blij dat Gildeleden iets extra's willen doen voor de vereniging. Zo'n gezamenlijke inspanning maakt de vereniging tot een geheel en makkelijker bestuurbaar.

Ik wens u een fantastisch jubileumjaar, maak er reclame voor en hopelijk leidt dat tot veel nieuwe aanmeldingen van de opleiding.

Erik Kopp, voorzitter

Agenda en uitnodiging Algemene Ledenvergadering (ALV)

DOOR: TOM KREUNING

Aan leden en donateurs van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.
Hierbij nodigen wij u uit voor de Algemene Ledenvergadering 2022 welke gehouden wordt op

Zaterdag 2 april 2022 in de Frankenhofmolen in Vaals
Weijerweg 4
6291 NL Vaals

Aanvang: 10.00 uur.

De Algemene Ledenvergadering gaat het land in!
Op uitnodiging van de afdeling Limburg is de vergadering in Vaals.

Voorlopige agenda:

- 1 - Opening
- 2 - Vaststellen verslag algemene ledenvergadering van 3 april 2021
- 3 - Bestuursmededelingen door de voorzitter
- 4 - Jaarverslag 2021
- 5 - Financieel verslag 2021
- 6 - Begroting 2022
- 7 - Verslag kascommissie
- 8 - Wijzigingen Statuten en Huishoudelijk Reglement
- 9 - Rondvraag
- 10 - Sluiting

Alle vergaderstukken staan op de website www.vrijwilligemolenaars.nl.

Het Gilde van

50 jaar 1972-2022

**Vrijwillige
Molenaars**

Bijzonderheden:

Voor wie niet in Vaals aanwezig kan zijn, zal de vergadering via het internet te volgen zijn.

De link voor deze verbinding komt op de website te staan.

Verder vragen we onze leden om zoveel mogelijk vragen alvast schriftelijk in te dienen bij de secretaris.

Aanmelden voor de fysieke vergadering is verplicht vanwege het aantal stoelen en de catering.

Aanmelden:

secretaris@vrijwilligemolenaars.nl.

Zij is molenaar

(Jubileumactiviteit Afdeling Utrecht-'t Gooi)

DOOR: MARLOES STOFFERIS

Op 5 februari vond er de eerste afdelingslancering plaats: die van Utrecht-'t Gooi. Onze afdeling telt met 26 vrouwen in verhouding de meeste vrouwelijke molenaars en mio's. Het afdelingsbestuur besloot dat het tijd werd om deze vrouwen in het zonnetje te zetten. En wie mocht deze klus klaren? U raadt het al: de vrouwen. Maar hier geen slecht woord over, want die groep vrouwen was alleen maar blij dat we deze kans kregen. We werden bovendien op allerlei manieren door onze mannelijke collega's ondersteund. Het is een pracht project geworden, dat we echt met ons allen tot stand gebracht hebben. Daarbij voelde ik me meermaals overweldigd door zowel het resultaat als de steun en de positieve reacties uit de molenaarswereld.

Het project

Zij is molenaar bestaat uit 13 audiotheaterverhalen van vrouwelijke molenaars en mio's. Bij elk van 'hun' molens kan je met je telefoon een QR-code scannen en de verhalen beluisteren. We noemen het 'audiotheater': een stukje kunst voor het oor op locatie. Zo kunnen bezoekers geïnspireerd raken door het werk van de molenaar, zelfs wanneer de molen gesloten is. Deze 13 molens hebben we vervolgens verbonden door 6 fietstochten door Utrecht en 't Gooi. Ook zijn er van 10 deelnemers korte filmpjes gemaakt en een tweedelige documentaire in samenwerking met RTV Utrecht. Het hele project is terug te vinden op www.zijismolenaar.nl. Iedereen die geen tijd heeft om de molens te bezoeken kan ook op onze website naar de verhalen luisteren of op Spotify in de vorm van de podcast Zij is Molenaar. Op de website kan je een

gratis fietsrouteboekje bestellen of lezen waar je dat kan ophalen.

Deelnemers

Annet Brandes - Oukoper Molen in Nieuwer ter Aa
 Ingrid Friesema - De Geesina in Groenekan
 Judith Brandon - 't Hoog en Groenland in Baambrugge
 Karen Walter - De Ruiters in Vreeland
 Karolien Molenaar - De Trouwe Waghter in Tienhoven
 Paulien Wiersma - De Kraai in Westbroek
 Lisa van Dijk - Oostzijdse Molen in Abcoude
 Marisa Mol - Molen polder Westbroek in Oud-Zuilen
 Marloes Stofferis - Kockengense Molen in Kockengen
 Nadine Haasnoot - De Ster in Utrecht
 Suzanne Brakenhoff - De Vriendschap in Weesp
 Sylvana Calis - Korenmolen in Laren
 Yara Loman - De Windhond in Soest

En nu?

Fietsen maar! Mocht je nu zin krijgen door dit project en wil je dit uitbreiden naar je eigen afdeling? Te gek! Neem dan even contact met mij op via mstofferis@gmail.com. Dan hoeven jullie niet het wiel opnieuw uit te vinden. Meer is te vinden op www.zijismolenaar.nl en [@zijismolenaar](https://www.instagram.com/zijismolenaar).

Marloes Stofferis overhandigt Erik Kopp het fietsrouteboekje

Jaarverslag over 2021

DOOR:TOM KREUNING, secretaris

Algemeen

Het jaar 2021 werd wederom overheerst door maatregelen om de coronapandemie een halt toe te roepen. De meeste activiteiten konden min of meer wel doorgang vinden maar vaak in aangepaste vorm en/of online. Het Gilde heeft de rug recht kunnen houden en het opleiden van nieuwe molenaars is ook in het verslagjaar weer gelukt.

Coronavirus

De Algemene Ledenvergadering, de theorielessen, de cursussen, de Nationale Molendagen en de uitreiking van de getuigschriften door De Hollandsche Molen werden geschrapt

of digitaal/online gehouden. De maatregelen die de overheid nam om het virus in te dammen, werden door De Hollandsche Molen in samenwerking met het Gilde nauwlettend in de gaten gehouden en aan alle leden bekendgemaakt. Er kon weer wat meer in 2021, maar aan het eind van het jaar was er toch weer een lockdown en moesten de molens opnieuw hun deuren sluiten.

Online streaming

We zijn er allemaal aan gewend geraakt om online te vergaderen en de theorielessen online te volgen. Dit zal in de toekomst het nieuwe normaal worden. Het Gilde heeft een abonnement bij ZOOM en de afdelingen kun-

nen dit na overleg gebruiken voor vergaderingen en theorielessen.

Vuurwerk

Ook in 2021 was er een totaal vuurwerkverbod tijdens oud en nieuw en dat was opnieuw een direct gevolg van de pandemie. In 2021 is er gelukkig geen enkele molen slachtoffer geworden van vuurwerk. Het Gilde is voorstander van een blijvend verbod.

Bestuur

Bestuurssamenstelling

Het bestuur bestaat sinds de Algemene Ledenvergadering van 3 april uit Erik Kopp (voorzitter), Tom Kreuning (secretaris), Geert Jonker (penningmeester), Annemie Driessen (afdelingscoördinator), Kees Kammeraat (opleidingscoördinator) en Peet Wessels (PR en communicatie).

Samenwerking

De samenwerking met vereniging De Hollandsche Molen (DHM), het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde (AKG) en het Gild Fryske Mounders (GFM) was ook dit jaar zeer prettig. Tweemaal per jaar komen de voorzitters bij elkaar in het zogenaamde Voorzittersoverleg. Op de agenda staan altijd de punten veiligheid, lesmateriaal en internationale samenwerking. Ook wordt er samengewerkt op het gebied van het ontwikkelen van specialisaties. Het Gilde heeft de ledenvergadering van het Gild Fryske Mounders bezocht. Onze werkgroep Immaterieel Erfgoed onder leiding van Bas de Deugd heeft in Utrecht de *Immaterieel Erfgoeddag* van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) bezocht.

Internationaal was er contact met veel molenaars via de werkgroepen en de Internationale *Molenaarsconferentie*. De komende tijd wordt het internationale netwerk nog meer uitgebreid en zullen er meer conferenties/werkgroepen over het ambacht van molenaar

Barend Siebe, interieur oliemolen Het Pink

worden georganiseerd. Er zijn vergevorderde plannen om de handboeken en de lesbrieven in het Engels te vertalen.

Jong Ambacht

Het bestuur is benaderd door een aantal jonge molenaars die wat meer eigen inbreng willen hebben. Een jonge molenaar is iemand van 14 tot 30 jaar en dan gaat het om 64 geslaagde windmolenaars en 111 mio's. Het bestuur heeft hen aangeboden om deel te nemen in het landelijk bestuur of een commissie te vormen onder het landelijk bestuur. In 2022 wordt een landelijke *Jonge Molenaarsdag* georganiseerd. Het gesprek krijgt een vervolg en Peet Wessels is aanspreekpunt.

Archief

Het archief van het Gilde is opgeschoond en doorgewerkt. Tot ongeveer 2003 bestond dit uit een papieren archief en daarna is dit een digitaal archief. Er bleek nog een gedeelte van het archief te ontbreken. Na wat speurwerk bleek er bij een vroegere secretaris nog een grote hangmappenkast te zijn met onder andere de ontbrekende stukken die nog uitgezocht moeten worden. Er zijn helaas bijna geen foto's opgenomen in het archief. Het archief is nog steeds ondergebracht in een Shurgard-box in Alkmaar.

Over het toegankelijk maken en de juiste manier van opslag van het digitale archief wordt nog nagedacht. Op de website komen er steeds meer documenten beschikbaar.

Evert Smit Biotoopprijs

Er zijn een aantal voordrachten binnengekomen voor de Evert Smit Biotoopprijs. Door de coronapandemie was er geen mogelijkheid om een uitreiking te organiseren. De uitreiking is daarom doorgeschoven naar het jubileumjaar 2022. Er zullen dan twee prijzen worden uitgereikt: een voor watermolens en

een voor windmolens.

Uit de nalatenschap van Evert Smit ontving het Gilde van zijn weduwe, Uschi Smit-Misch, een schilderij van Frans Mars met daarop twee tekeningen van de hand van kunstenaar Barend Siebie van het inwendige van oliemolens Het Pink met de drukpers waarmee in de oorlog een drukkerij op windkracht in bedrijf was.

Financiën

Jaarrekening

Over het algemeen kan geconstateerd worden dat de ramingen voor de inkomsten en uitgaven goed zijn geweest. Door de pandemie zijn de uitgaven lager geweest dan in een normaal jaar, terwijl de inkomsten niet door de pandemie zijn beïnvloed.

Het jaar werd afgesloten met een batig saldo van bijna € 27.000 wat voor € 12.475 te danken is aan een aantal giften/donaties voor ons jubileum. Kosten voor het jubileum zijn er in 2021 nog nauwelijks geweest.

Leden

De ledenadministratie wordt al jaren verzorgd door Willem Boender en is eind 2021 overgenomen door Piet van Doorn.

Het ledenaantal is met 95 gestegen: van 2.582 op 1 januari tot 2.677 leden op 31 december. Dit is een toename van bijna 3 %.

Overzicht actieve ledenbestand

De tabel bevat een aantal dubbelingen zoals molenaars die zowel wind- als watermolenaar zijn en molenaars die geslaagd voor de een en in opleiding zijn voor de ander.

Opleidingen

Twee grote onderwerpen vroegen in 2021 de aandacht. Beide hebben al een (te) lange geschiedenis in het Gilde. Het eerste is de begeleiding/training/coaching van instructeurs en nieuwe instructeurs. Vanwege hun rol in de kwaliteit van onze opleiding is dit een belangrijke zaak. Het tweede grote onderwerp is het opzetten van een opleiding voor (slechts) één molenfunctie. Uit de gehouden peiling bleek dat veel leden moeite hebben met de huidige opleiding, omdat deze door de brede inhoud te weinig aansluit bij hun situatie. Ook gaven velen aan de omvang van de lesstof onnodig groot te vinden en zo een (te) grote studielast oplevert. De verwachting is ook, dat meer maatwerk in de opleidingen het hier en daar bestaande molenaarstekort kan verminderen. Op de Opleidingsraad van 2 oktober is besloten een eerste schets voor zo'n molenfunctie-gerichte opleiding op te zetten.

Lesmateriaal

De *Basisopleiding Vrijwillige Molenaar* is in 2021 opgefrist en wordt sinds het najaar uitgegeven aan nieuwe leden. Enkele kleine verbeteringen zijn aangebracht en de naam is veranderd in *Handboek Molenaar*. Bij de Handboeken is een zogenaamde leeswijzer samengesteld. Doordat hierin een opbouw als lesboek ontbreekt, is het voor veel mensen lastig om onderscheid te maken tussen hoofdzaken en bijzaken. Een leeswijzer kan hierbij helpen. Een beknopte versie van de leeswijzer is inmiddels toegevoegd aan het Handboek (versie 2021). Een uitgebreidere versie – gekoppeld aan de *bijbehorende exameneisen* – wordt op de website geplaatst. Het bestuur beraadt zich op het samenstellen van digitaal lesmateriaal, bijvoorbeeld met korte filmpjes. Dit kan dan een waardevolle aanvulling vormen op de Handboeken: 'zien'

Overzicht actieve ledenbestand

		2021	+/-	2020	2019	2018	2017
Geslaagde leden	Windmolen	1559	56	1503	1498	1482	1436
	Watermolen	72	-1	73	71	67	64
Leden in opleiding	Windmolen	807	25	782	752	765	736
	Watermolen	65	8	57	60	65	66
Donateurs		121	11	110	106	58	47
Jeugdleden		19	1	18	15	14	20
Molengids		54	7	47	48	45	36
Buitengewone leden		42	2	40	48	31	32
Ereleden		6	-	6	6	6	6

in plaats van 'lezen' is voor velen een goede aanvulling bij de instructie. Jongere Gildeleden kunnen bij het samenstellen zeker een grote rol spelen.

Lesavonden

De *Weercursus* van David Henneveld is deze keer aangeboden voor leden-in-opleiding in het noordoosten van ons land en is gegeven op 9, 16 en 23 september in Hattem. Er waren 40 tot 50 deelnemers. Dit initiatief voorziet in een behoefte en zal voortgezet worden.

Binnen de afdelingen zijn de theorieavonden waar mogelijk doorgegaan. Dat lukte niet altijd en enkele afdelingen hebben daarop deze avonden online aangeboden. Een voordeel daarvan bleek onder andere dat de reisafstand geen verhindering vormde om mee te doen. Ook konden gemakkelijk leden van andere afdelingen aanhaken. Deze mogelijkheid kan nog meer worden benut en gaat als actiepoint mee naar het nieuwe jaar.

Opleidingsraad

De Opleidingsraad heeft tweemaal online vergaderd. Diverse zaken zijn hierop besproken, waaronder de komende naamswijziging van de vereniging in *Gilde van Molenaars*. Verdere zaken over de opleiding waren de lesstof en de examenperiodes die in 2022 naar vier periodes gaan. De verslagen van deze vergaderingen staan op de website.

Examens

In 2021 zijn 85 examens afgenomen waarbij 82 kandidaten slaagden. Dat is een slagingspercentage van 96 %. Het totaal aantal geslaagde windmolenaars komt hiermee op 2.385 en het totaal aantal geslaagde watermolenaars op 101. De honderdste watermoleenaar is Robert Hoffman die ook al geruime tijd windmoleenaar is.

Veiligheid

In 2021 is een inhaalslag gemaakt met het aanstellen van keurmeesters *Valbeveiligingsmiddelen*. Vrijwel alle afdelingen beschikken nu over één of meer keurmeesters.

Het begint gewoonte te worden om incidenten, ongevallen en gevaarlijke situaties te

Barend Siebe, interieur oliemolen Het Pink met drukpers

melden. Er zijn dit jaar negen incidenten met materiële schade gemeld. Twee keer schiet de vangbalk van de haak, twee keer draait een losgeslagen molenzeil of zwichtlijn om de molenas. Ook slaat een zak graan om de luias, is er een roedebreuk, valt een waarschuwbord van de stelling op *de stoep*, ontstaat er schade doordat de molenaar gaat kruien terwijl het gevluht nog vast staat met kettingen en breekt een koningspil vlak onder het bovenrondsel. Er hebben zich twee ongevallen met ernstig persoonlijk letsel voorgedaan. Een leerling-moleenaar valt bij het schoonmaken tussen de planken van de lizolder door op de steenzolder en een moleenaar die alleen op de molen was, valt van een trap en bleek niet meer in staat iemand te

waarschuwen. Verder ontstond er een gevaarlijke situatie bij het afzeilen: terwijl de afzetting van het gevluht werd weggehaald door de ene molenaar haalde de andere molenaar de vang op om het gevluht een end verder te zetten.

Bij het afwickelen en de nazorg van de ongevallen met persoonlijk letsel werd goed gebruikgemaakt van het dit jaar ingestelde ondersteuningsteam bij calamiteiten.

Communicatie en PR

Sociale media

De Facebookpagina van het Gilde wordt goed onderhouden. Elke week wordt het weerbericht van David Henneveld op de website en op Facebook gezet. De pagina heeft meer dan 1.000 volgers. Instagram heeft ongeveer 600 volgers en de verzameling molenaarsportretten breidt nog steeds uit (@gildevanmolenaars).

	Kandidaten	Geslaagden	Procentueel
Watermolenaars	3	3	100%
Windmolenaars	82	79	96%
Totaal	85	82	96%

Website

De website heeft een opknappbeurt gehad. De indeling is logischer gemaakt, bestanden zijn opgeschoond om het zo gebruiksvriendelijk en aantrekkelijk mogelijk te maken. Er zijn meer foto's toegevoegd en het aantal leesbestanden is behoorlijk uitgebreid doordat alle *Informaties* zijn gedigitaliseerd en ook alle Gildebrieven.

Gildebrief

De Gildebrief is weer viermaal verschenen met 32 tot 36 bladzijden per nummer. De redactie is in handen van Bas de Deugd (hoofdredacteur) met Mark Dwarswaard als eindredacteur en Barend Zinkweg als tekstredacteur. De stroom interessante artikelen die door onze leden aangeleverd worden, zorgt voor een zodanige hoeveelheid kopij dat de redactie blij is met de uitbreiding van het aantal bladzijden. Hierdoor kunnen met name meer foto's en ook grotere foto's geplaatst worden.

Jubileum

In 2021 is al volop begonnen met de voorbe-

reiding van het vijftigjarig jubileum van het Gilde in 2022. De jubileumcommissie onder voorzitterschap van Peet Wessels heeft al een heel programma samengesteld. De jubileumcommissie bestaat uit: Ramon Kroes, Nico Willems, Thomaz van Os, Bas de Deugd, Jos Betting en Jesse in 't Veld.

Het jaar 2022 wordt het *Jaar van de molenaar*. Er worden activiteiten georganiseerd door de afdelingen waarin elke maand een andere afdeling centraal staat.

Verder is het plan opgevat dat op 9 april 2022 zoveel mogelijk molenaars hun molen te laten draaien. Om zoveel mogelijk molenaars in de gelegenheid te stellen mee te doen, kan dit is dus eventueel zonder bezoek of andere afleidende zaken. Het is de bedoeling om zoveel mogelijk bekendheid voor het Gilde te krijgen. Er is hard gewerkt aan een jubileumboek over vijftig jaar Gilde. De redactiecommissie bestaat uit Dick Jan Braaij, Eric Zwijnenberg, Klaas Zaal jr., Pedro Germes, Rick Bakker en Tom Kreuning. Het boek verschijnt in het voorjaar van 2022. Met hulp van uitgeverij Matrijs zijn fondsen aangeschreven voor een financiële bijdrage aan het jubileumboek.

brachte adviezen af. Het loont dus om molens regelmatig te blijven controleren.

Zoals elk jaar is de aardingskabel ook nu weer letterlijk de zwakke plek in de schakel, direct gevolgd door contactproblemen rond de roeden en de askop. Het afgelopen jaar werden er duidelijk minder problemen rond het aardingssysteem gemeten. Dit kan heel goed te maken hebben met de 'normale' zomer, waardoor de grote tekorten aan grondwater minder of geen rol speelden. De invloed van het klimaat is ook hier zichtbaar.

Verzekeringen

Elk lid is nu via de contributie volledig verzekerd tegen Wettelijke Aansprakelijkheid (WA). Dit geldt zowel voor schade aan molens als aan personen of zijn/haar eigendommen. Daarnaast kan men nog steeds de ongevallenverzekering afsluiten. Dit is een verzekering die bij invaliditeit uitkeert aan de verzekerde en bij overlijden aan de nabestaanden. Deze is verplicht voor leden-in-opleiding en vrijwillig voor geslaagde leden tot 85 jaar. Per 1 januari 2022 zal de leeftijdsgrens voor de ongevalverzekering komen te vervallen. Het verzekeringssecretariaat is in handen van Jan Wieffer.

Ondersteunende diensten

Bliksembeveiligingscontrole

Het was weer een druk jaar voor deze gratis service van het Gilde die door leden kan worden aangevraagd via de website. Het team van coördinator André Canrinus heeft 89 molens gecontroleerd en er zijn in totaal 149 adviezen uitgebracht. Dit zijn er minder dan het jaar hiervoor, terwijl er meer molens gecontroleerd zijn: een ontwikkeling die al een paar jaar merkbaar is. Naarmate molens regelmatig gecontroleerd worden, neemt het aantal per molen uitge-

Vertrouwenspersonen

Ada Meurs en Willem van Breenen zijn de vertrouwenspersonen van het Gilde. Zij hebben zich met een aantal meldingen beziggehouden. Het Gilde is bezig met het ontwikkelen van een beleid om MeToo-achtige gevallen te voorkomen om dat in 2022 te kunnen invoeren. Het Gilde hoopt hiermee voor ieder een veilige omgeving te scheppen.

Tot slot

Het bestuur dankt alle leden voor hun vrijwillige inzet: molenaars, instructeurs, molenaars-in-opleiding, molengidsen, vrijwilligers in een molenwinkel of anderszins, bestuursleden van alle afdelingen, leden van de verschillende commissies en ondersteunende diensten en onze donateurs. Door uw inzet blijven de molens draaien en malen.

Koning Molenzeilen

- *Nieuwe zeilen*
- *Reparaties*
- *Touwwerk*
- *Smeermiddelen*
- *En meer...*

Fa. Koning v.o.f.
058-2135830 / 06-15107316
info@koning-molenzeeilen.nl

www.koning-molenzeeilen.nl

Jaarrekening 2021 met toelichting

DOOR: GEERT JONKER, penningmeester

Hieronder vindt u de jaarrekening van het Gilde van Vrijwillige Molenaars over het jaar 2021.

Korte samenvatting

Door de coronapandemie was het voor de tweede keer een apart jaar voor onze vereniging, ook financieel. Over het algemeen kan geconstateerd worden, dat de ramingen van inkomsten en uitgaven goed zijn geweest. Door de pandemie zijn de uitgaven lager geweest dan in een normaal jaar, terwijl de inkomsten niet door de pandemie zijn beïnvloed.

Het jaar werd afgesloten met een batig saldo van bijna € 27.000 wat voor € 12.475 te danken is aan een aantal giften/donaties voor activiteiten voor ons jubileum. Kosten voor het jubileum zijn er in 2021 nog nauwelijks geweest.

Het ledental van de vereniging nam in het verslagjaar met 95 toe tot 2677 actieve leden (inclusief donateurs). Dit is een toename van bijna 3% en dat is een goed teken.

De reserves/voorzieningen zijn ruim voldoende voor een organisatie als het Gilde, zowel

de algemene als de fondsen voor schade, weerstand en de lesstof.

Voor de verzekeringen was het een jaar met relatief veel persoonlijke schade (persoonlijke ongelukken) en weinig materiele schade. Zie hiervoor ook de aparte verzekeringsparagraaf in dit verslag.

In de tabellen hieronder vinden jullie de begin en eindbalans en een overzicht over de baten en de lasten met diezelfde bedragen uit 2019 en 2020.

De letters in de achterste kolom verwijzen naar de toelichtingen die onder de laatste tabel gegeven worden.

Ad A: In 2021 zijn we voor het eerst de inkomsten gaan splitsen in (kale) contributie, premie WA (en WA+) en premie ongevallenverzekering. Om een goede vergelijking te krijgen met het vorige boekjaar (2020) moeten de bedragen in rij A en die onder B bij elkaar worden opgeteld.

Ad B: Door de grotere toestroom van nieuwe leden zijn de inkomsten van de entreegelden hoger dan in het vorige jaar.

Ad C: De opleidingskosten voor de afdelingen liggen lager dan in voorgaande jaren omdat de afdeling Friesland niet in het overzicht opgenomen is. Zij organiseren geen afdelingsactiviteiten en hebben daardoor ook geen kosten.

Ad D: De Opleidingsraad ging alleen door via internet-vergaderen. Dit scheelde in de kosten

Ad E: In 2021 is er een Weercursus (3 avonden) en een extra cursus Valbeveiliging gegeven.

Ad F: Ook in 2021 waren de kosten voor de lesstof vrij hoog. Dit komt voornamelijk door het bijdrukken van lesmateriaal voor de windmolenaar en de aanschaf van een ruime hoeveelheid ringbanden. Van zowel de lesstof als de ringbanden is de tekst aangepast.

Ad G: Er zijn geen nieuwe voorraden aangeschaft in 2021, vandaar dat de kosten voor de webshop laag zijn.

Ad H: Examens gingen maar gedeeltelijk door vanwege corona.

Ad I: Vanaf 2021 worden de kosten voor de ambachten pellen, zagen, olieslaan en malen apart geboekt. Voor pellen is er in 2021 een eenmalige uitgave geweest van € 2.500 voor het ontwikkelen van lesmateriaal.

Ad J: In 2021 is afgesproken met de verzekeringsmaatschappij dat er geen verrekeningen meer komen voor variatie in het ledental. De premiekosten worden voortaan berekend op basis van het ledental op een vaste datum. Op dit moment is de peildatum daarvoor eind december.

Ad K: De bankkosten zijn in 2021 aanzienlijk hoger dan in 2020 en hoger dan de prognose. De oorzaken voor de hogere kosten in 2021 zijn voornamelijk te wijten aan het doorberekenen van negatieve rente op de spaarrekening bij de ASN.

Ad L: Alle activiteiten van de ledenadministratie zijn online gedaan. Hierdoor zijn er nauwelijks kosten geweest.

Ad M: In overleg met het landelijk bestuur is De Gildebrief dikker geworden. Er zijn een aantal uitgaven geweest van 36 bladzijden in plaats van 28 of 32. De meerkosten zijn ongeveer € 500 per nummer en per 4 bladzijden.

Beginbalans	2021		2021
Bank	€ 385.209,39	Voorzieningen	€ 112.341,40
Debiteuren	€ 1.750,00	Crediteuren	€ 132.598,74
		Algemene reserve	€ 142.019,25
Totaal	€ 386.959,39		€ 386.959,39

Eindbalans	2021		2021
Bank	€ 399.700,47	Voorzieningen	€ 111.939,96
Debiteuren	€ 3.070,50	Algemene reserve	€ 142.420,69
		Crediteuren	€ 41.528,84
		Vooruit ontvangen contributie	€ 46.117,50
		Vooruit ontvangen verz. pr.	€ 31.973,50
		Vooruit ontvangen donaties	€ 1.575,00
		Exploitatie saldo	€ 27.215,48
Totaal	€ 402.770,97		€ 402.770,97

	<u>Expl.Rekg. 2019</u> (bedragen in €)	<u>Expl. Rekg. 2020</u> (bedragen in €)	<u>Expl. Rekg. 2021</u> (bedragen in €)	<u>Prognose 2021</u> (bedragen in €)	
BATEN	€ 123.016,54	€ 115.872,49	€ 133.604,45	€ 130.000,00	
Contributie	€ 64.658,34	63.959,08	€ 51.400,42	€ 51.200,00	A
Donaties			€ 540,00		
Entreegelden	€ 10.582,00	9.890,00	€ 11.716,00	€ 10.000,00	B
Verzekeringspremie WA			€ 14.184,50	€ 14.700,00	
Verzekeringspremie ONG	€ 23.824,00	19.038,00	€ 19.724,00	€ 20.600,00	
Opbrengsten Webshop	€ 3.066,05	2.314,41	€ 2.719,75	€ 2.000,00	
Subsidie RCE	€ 20.000,00	20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00	
Rentebaten	€ 53,65	-	€ -	€ -	
Overige inkomsten	€ 832,50	671,00	€ 894,78	€ 1.000,00	
Ontvangen Jubileum Algemeen			€ 425,00	€ 500,00	
Ontvangen Jubileum Boek			€ 12.000,00	€ 10.000,00	
LASTEN					
OOPLEIDING	€ -44.242,41	€ -41.280,11	€ -43.064,67	€ -42.000,00	
Opleidingskosten afdelingen	€ -16.298,00	€ -16.692,50	€ -14.966,00	€ -17.000,00	C
Opleidingsraad	€ -2.987,07	€ -	€ -	€ -2.000,00	D
Verdere scholing	€ -7.715,20	€ -1.846,28	€ -4.772,86	€ -3.500,00	E
Molengidsen	€ -	€ -	€ -		
Actualisatie Basisopleiding	€ -	€ -	€ -	€ -1.000,00	
Kosten lesstof	€ -10.061,40	€ -22.426,86	€ -20.282,08	€ -13.000,00	F
Kosten Gildeverzendingen	€ -3.945,43	€ -	€ -330,15	€ -4.000,00	G
Examens DHM.	€ -1.291,68	€ -	€ -114,44	€ -1.000,00	H
Kosten opleiding watermolenaars	€ -1.943,63	€ -314,47	€ -99,14	€ -300,00	
Kosten opleiding houtzaters	€ -	€ -	€ -	€ -200,00	
Kosten opleiding pellen	€ -	€ -	€ -2.500,00	€ -	I
VERZEKERING	€ -30.556,02	€ -34.703,97	€ -25.230,87	€ -35.800,00	
Betaalde verzekeringspremies	€ -28.306,02	€ -32.918,82	€ -25.230,87	€ -35.300,00	J
Kosten en uitbetalingen	€ -2.250,00	€ -1.785,15	€ -	€ -500,00	
ALGEMEEN	€ -36.253,84	€ -35.936,51	€ -38.093,43	€ -57.100,00	
Ledenvergadering	€ -1.684,20	€ -	€ -	€ -	
Betaalkosten Bank en Mollie	€ -110,08	€ -593,02	€ -1.539,06	€ -600,00	K
Ledenadministratie	€ -1.888,51	€ -3.684,84	€ -325,82	€ -2.000,00	L
Gildebrief	€ -20.157,71	€ -20.886,01	€ -23.260,75	€ -21.000,00	M
Website	€ -1.991,54	€ -1.460,88	€ -1.254,29	€ -1.500,00	
Bestuur en administratie	€ -8.347,98	€ -5.441,07	€ -4.833,91	€ -8.000,00	N
Vertrouwenspersoon	€ -	€ -	€ -	€ -	
Veiligheid & coaches	€ -132,82	€ -	€ -385,99	€ -1.000,00	O
Bliksemafleidercontrole	€ -1.628,43	€ -1.266,82	€ -1.122,50	€ -2.000,00	
Kosten Webshop	€ -	€ -1.142,95	€ -	€ -1.000,00	P
Gilde PR activiteiten	€ -312,57	€ -808,72	€ -	€ -	
Reserveringen/Int.Conf./		€ -652,20	€ -	€ -	
Overige kosten			€ -1.280,21	€ -	Q
Kosten Jubileumboek			€ -2.506,42	€ -10.000,00	R
Kosten Jubileum activiteiten alg.			€ -1.584,48	€ -10.000,00	R
TOTAAL LASTEN	€ -111.052,27	€ -111.920,59	€ -106.388,97	€ -134.900,00	
Saldo	€ 11.964,27	€ 3.951,90	€ 27.215,48	€ -4.900,00	S

Ad N: Ook hier vielen in 2021 veel kosten weg, omdat er niet fysiek door het bestuur vergaderd is. Hierdoor zijn de kosten ongeveer gelijk aan die van het coronajaar 2020, maar lager dan de prognose waarbij geen rekening gehouden was met een ernstige terugkeer van de pandemie.

Ad O: De kosten van de Gildeverzendingen zijn ondergebracht bij de post 'bestuur en administratie'. Sinds 2021 maakt de webshop gebruik van de betaalrekening van de Triodosbank en wordt de oude bankrekening van de webshop gebruikt voor de inkomsten en uitgaven van en voor het jubileum.

Ad P: Het Gilde heeft in 2021 bijgedragen aan een onderzoek van De Hollandsche Molen

naar de oorzaak van roedebreuken. Verder valt hieronder een oude rekening die eigenlijk in 2020 als kosten geboekt had moeten worden.

Ad Q: In 2021 zijn er nog niet veel kosten gemaakt voor het jubileum. Het jubileumboek komt pas in 2022 uit en daarmee vallen de kosten ook in 2022. De kosten voor algemene (voorbereidende) jubileumactiviteiten zijn ook veel lager geweest dan geraamd. De verwachting is dat die allemaal in 2022 (en 2023) gedaan zullen worden.

Ad R: In 2021 hadden we een positief saldo van € 27.215,48. Het landelijk bestuur zal voor het gebruik van dit geld in de Opleidingsraad met een voorstel komen. Op de Al-

gemene Ledenvergadering (ALV) zal dan door de leden besloten worden hoe de definitieve toekenning zal zijn.

Frans Mars, oliemolen de Bonte Hen (zie jaarverslag 2021)

Molen voor je kleinkind in een uur

DOOR: PAUL BREIJS

Als molengek, opa en molenaar wil je je kleinkinderen ook een beetje hiermee infecteren. Folders van vereniging De Hollandse Molen, bouwpakketten en filmpjes helpen daarbij, maar niets is krachtiger dan een onverwoestbare mini-molen met echt draaiende wieken.

IKEA verkoopt voor nog geen 6 euro een vuurtoren voor kinderen vanaf 1 jaar. Het is een veelkleurige stapeltoren van beuken, ontworpen om kinderen te leren om dingen te ontdekken. Kinderen spelen er graag mee en het is leuk voor hun eerste verjaardag!

Met twee gratis roerhoutjes, een schroef, een ringetje en 3 centimeter van een houten bezemsteel maak je van de vuurtoren een heuse stellingmolen met draaiende wieken. (Mijn vrouw klaagt dat de steel wat korter is geworden).

Benodigheden

- vuurtoren MULA van IKEA
- 2 roerhoutjes
- schroef met bolkop
- ringetje
- 3 centimeter van een houten bezemsteel
- houtlijm
- kindveilige verf of beits
- boormachine met 2 boortjes
- scherp mes
- kwastje

Werkwijze

1. Maak het stukje bezemsteel (verder 'plug' genoemd) met het scherpe mes flauw taps, zodat deze halverwege stevig vastloopt in het bovenstuk van de vuurtoren. Dit is de meest kritische stap: zit de plug te diep dan schuift dit stuk niet meer op de stapelpaal en als de tapse hoek niet flauw is, dan zal de plug makkelijk loskomen. Je kan de plug ook vastlijmen.
2. Plak de twee roerhoutjes met houtlijm op elkaar. Doe dit zorgvuldig anders worden het wiekenkruis wanwichtig.
3. Boor een gat in het midden van het wiekenkruis zodat de schroef er precies doorheen past.
4. Boor een kleiner gat in het midden van de plug. De dikte van dit boortje is gelijk aan de kern van de schroef.
5. Schuur en lak de houten delen.
6. Vijl direct achter de kop de schroefdraad plat om het wiekenkruis vlot te laten draaien.
7. Schroef het wiekenkruis vast met het ringetje tussen het wiekenkruis en de plug.
8. Druk de plug goed vast in het bovenstuk.

De molen is klaar en opa maakt de blits met zijn kado!

Bellende buren

DOOR: ANJA NOORLANDER, tekst
DANIELLA DE HAAN, foto's

INSTAGRAM: @ODE_AAN_DE_MOLENAARS
@DANIELLADEHAAN.PHOTOGRAPHY

De buurman van een Nederwaardse molen belt. Eerst verwacht ik dat hij iets wil bespreken aangaande de *Vereenigde Molenbewoners Kinderdijk*, onze huurdersvereniging. Gert-Jan is tenslotte bestuurslid, net als ik en nog vier andere bewoners. Het bestuur is wekelijks vele uren zoet met activiteiten, overleggen en vergaderingen: met Provincie, Waterschap, gemeenten, natuurverenigingen, ministeries, bewonersorganisaties of met de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.

Niet zomaar buurman

Over de Vereenigde Molenbewoners hoeft hij niets te overleggen. Ook belt hij niet als molenaar of buurman, maar als molenaar. O ja! Dat is Gert-Jan ook! Op deze manier hadden we nooit met elkaar te maken gehad. Hij wil langs komen om in de kap werkzaamheden op te nemen. De kap is verzakt en met trekstangen verstevigd. Toch gaat er gekeken worden of de kap weer wat meer in model kan komen of in ieder geval steviger kan wor-

den. Ook komt Gert-Jan naar de binnenroede kijken: die is aan vervanging toe.

Nog een buurman

Zaterdag belt mijn directe buurman. Hij belt niet voor buur-zaken. Hij belt ook niet voor molenaars-zaken. Hij belt óók als molenaar. Ad wil graag de binnenroede opmeten. Gert-Jan gaat met zijn team de oude binnenroede strijken en de nieuwe erin zetten. Ad gaat ervoor zorgen, dat de stichting de juiste maat roede bestelt. Dit is dus een samenwerking tussen twee molenaars, van verschillende werkgevers: het molenaarsbedrijf en de stichting. Beiden zijn mijn buren, buren van de molen waar het moet gebeuren.

Roede strijken

Maandag laat Daniella mij de foto's zien van het strijken van een roede in Gorcum. Hoe zorgzaam, doeltreffend en secuur het gaat. Hoe de mannen op het kleine molenerf op de centimeter weten te manoeuvreren. Het vakmanschap. Het zijn prachtige foto's die niet voor het boek gebruikt kunnen worden volgens Daan: er is namelijk geen molenaar te bekennen! Ik leg haar uit dat Cor wel degelijk molenaar is en zelfs in een molen van de stichting woont waar het molenaarsbedrijf nu voor werkt. Daan vraagt verbaasd of ik hem ken. Jazeker! Hij is een vakman! Als molenaar en als molenaar. Ook sociaal begaan en Daan prijst zijn vriendelijkheid toen zij de foto's aan het maken was.

Daan en ik hebben het er verder over of dit gebruikelijk is: de combinatie van molenaar en molenaar. Of ik nog meer mensen ken met deze combinatie en hoe dat hun leven kan bepalen.

De ingewikkeldheid der dingen

Ik denk er over na en besef hoe ingewikkeld het kan zijn voor molenaars die molenaar zijn. Dat zijn er vast velen. Ik ken er in ieder geval twaalf. Deze molenaars wonen vaak op een molen en zijn huurder van een molenaarsstichting of van een gemeente die eigenaar is

van de molen. Een enkele molenmaker is in dienst bij de molenstichting waarvan hij ook een molen bewoont. Andere molenmakers werken bij een molenmakersbedrijf die de molens in hun streek in onderhoud hebben. In de praktijk houdt dat in, dat deze molenmakers bij hun burens, vrienden en familie op de molen komen werken. Dat zij diensten verlenen aan de organisatie waar zij ook molenaar en huurder zijn.

Daniella en ik hebben het er een middag over.

Wat moet je dan als je van een stichting het anders moet aanpakken dan de wensen van de molenaar van die molen? Wat als er bij de stichting weinig kennis is over molens?

Een goed bestuur heeft niet altijd verstand van molens. Hoe doe je dat dan als die molenaar je oude leermeester of je buurman is? Of als je het niet eens bent met de opdracht van de molenstichting waarvan je zelf ook huurder bent? Neem je het werk dan mee naar huis?

Ode aan de malende molenmakers!

Een diepe buiging voor Alex, Cor, Gert-Jan en Karel. Voor Rob, Erik en Bas. Voor Ad. Voor Jannick. Voor Cees, Arie-Willem en Wim. EN voor alle molenmaker-molenaars die wij niet kennen. Zij leveren een grote bijdrage aan het in stand houden van ons erfgoed. Zij hebben dagelijks ook te maken met deze ingewikkelheden.

Eindredacteur gaat functie aan de wilgen hangen...

DOOR: DE REDACTIE

Begin 2013 nam Mark Dwarswaard het eindredacteurschap over van Hub van Est. In het eerste jaar combineerde hij de functies van eind- en hoofdredacteur. In 2014 nam Tom Kreuning het hoofdredacteurschap van hem over, die dit op zijn beurt medio 2016 overdroeg aan Bas de Deugd. Aan het eind van deze jaargang heeft Mark het eindredacteurschap van De Gildebrief 10 jaar verzorgd. Het is tijd om dit kwartaalwerk over te dragen aan een nieuwe eindredacteur. Wie wil?

Taken

Als eindredacteur ontvang je de artikelen plaatsingsgereed van de hoofdredacteur Bas de Deugd en van tekstredacteur Barend Zinkweg in Dropbox. Je kijkt hoe groot de artikelen zijn, hoeveel foto's er bij zitten en dus hoeveel ruimte er nodig is in De Gildebrief. Dan maak je een voorstel voor de indeling en stuur je dit naar de vormgever van onze drukker, De Bunschoter. Die maakt De Gildebrief op en stuurt het concept terug. Dat contro-

leer je dan op taal- en zetfouten (ontbrekende spaties, teveel komma's, verkeerde fotobij-schriften, enz). Doorgaans is deze ene controleronde voldoende voor de inhoud; de inhoudsopgave bepaal je dan pas en dat moet daarna nog door een tweede controleronde. Van de hoofd- en tekstredacteur en van secretaris Tom Kreuning (die namens het hoofdbestuur in de redactie zit) krijg je soms nog zaken waar je over heen gekeken hebt: hen stuur je het concept namelijk ook toe. De ene keer gaat wat vlotter dan de andere keer, maar reken op 6 – 8 uur werk per kwartaal. Dan is er nog een redactievergadering per jaar en 'n beetje mailverkeer tussendoor.

Belangstelling?

Wie zin heeft om het stokje over te nemen of meer informatie wil, kan contact opnemen via redactie@vrijwilligemolenaars.nl. We hebben dan nog 3 nummers om samen te werken en de taken over te dragen.

Overzicht geslaagden van de voorjaarsexamens 2021

DOOR: NICO VAN DEN BROEK, examencoördinator

Watermolenaars

Woensdag 16 juni 2021

Gennepermolen, Eindhoven

De heer J.T. Boots

De heer R.R. Hoffman

Donderdag 24 juni 2021

De Mallumse Molen, Mallum

De heer H. Ruitkamp

Windmolenaars

Woensdag 2 juni 2021

De Noordermolen, Noordbroek

De heer, H.J.G. Bruinsma

Mevrouw J.A. Sollart

De heer S.E.P. Boer

De heer E. van Heuvelen

Donderdag 3 juni 2021

Nieuw Leven, Hazerswoude-Dorp

De heer I.S. van Horssen

Mevrouw S.M. Fluit

De heer J.R.C.A. Wolff

Vrijdag 4 juni 2021

Oostmolen, Mijnsheerenland

De heer C. Dekker

De heer W. Bouter

De heer W. Smit

Vrijdag 4 juni 2021

De Lelie, Puttershoek

De heer M.J.W. Henzel

De heer AP. Boutkamp

Dinsdag 8 juni 2021

De Lelie, Koudekerke

De heer G.A.. Burger

De heer J.M. Schipper

De heer H.C. Vermue

De heer T. Groosman

Woensdag 9 juni 2021

De Victor, Someren

De heer J. Molenkamp

De heer J.H.C. Verbeek

De heer B.J.A. Beerens

Donderdag 10 juni 2021

De Dageraad, Zeeland

De heer R.L.N. van Beers

De heer H.J. Diependaal

De heer M.J.G.A. Beerens

De heer P.J.M. de Haan

Dinsdag 15 juni 2021

De Twee Gebroeders, Roosendaal

De heer J.J.M. Goris

De heer W.H.M. Aarts

De heer J.C. Heijkoop

De heer S. Cortjens

Woensdag 16 juni 2021

De Zaandplatte, Ruinen

De heer G.G. Nijboer

De heer J.R.J. Wink

Mevrouw J.E. Velthuis

Donderdag 17 juni 2021

De Oude Knecht, Akersloot

De heer G. van Soest

De heer E.B. Verhoeven

De heer L.J.H.M. van den Broek

De heer J.W. Mazel

Donderdag 17 juni 2021

d'Olde Zwarver, Kampen

De heer R. Kroes

De heer J.T.B. Riphagen

De heer M. van Beek

Woensdag 23 juni 2021

De Bronkhorstermolen, Steenderen

De heer C.J. Ariaans

De heer R.W.G. Bosman

De heer S.E.J. Mulder

De heer F.W.P. van Belle

Woensdag 23 juni 2021

De Ruiter, Vreeland

De heer M. Hermsen

De heer P.J. Ronner

De heer E. Wabbijn

Donderdag 24 juni 2021

De Hollandsche Molen, Neede

De heer H. Groeneveld

De heer W.J.H. Broeze

De heer J.H. Eertink

Vrijdag 25 juni 2021

Oog in 't Zeil

De heer R. van de Kuilen

De heer M.J.M. Valk

De heer E.W. Iking

Dinsdag 29 juni 2021

De Bijenkorf, Gemert

De heer N.L.M. Kors

De heer A.A. van Gorkum

De heer J. Vet

De heer A.J. Mul

Het slagingspercentage was 98%.

Overzicht geslaagden van de najaarsexamens 2021

DOOR: NICO VAN DEN BROEK, examencoördinator

Donderdag, 16 september 2021

De Zwaluw, Oudemolen

Mevrouw A.E. Seubers-Lufting

De heer E.J. Katerberg

De heer M.D. Tiemens

Woldzigt, Roderwolde

De heer L.C. de Graaf

De heer L. Hoetjer

Dinsdag 21 september 2021

Grenszicht, Emmer-Compascuum

De heer J.W. Hordijk

De heer G.J.R. Schreuder

De heer W.T.A. Markenstein

Donderdag 23 september 2021

De Monnikenmolen Sint Jansklooster

De heer S.H. Bosman

De heer D. Kuper

De heer H.H. De Vries

Dinsdag 28 september 2021

De Nachtegaal, Middenbeemster

De heer B.A. Jonk

De heer H.F.M. Muhren

Mevrouw J.M.C. Apeldoorn

Donderdag 30 september 2021

De Valk, Montfoort

De heer B. Jannink

De heer E.J.C. van Diest

Mevrouw C. Molenaar

Pendrechtse Molen, Barendrecht

De heer E. van Bokhorst

Mevrouw M.M. Bosch-Gravestein

Mevrouw P. van de Spek

De heer T. Grootenboer

Dinsdag 5 oktober 2021

De Garuwe Beert, Beesel

De heer J.T.M. Kerbel

Donderdag 7 oktober 2021

De Warkense Molen, Warnsveld

De heer B.F.M. van de Ven

De heer B.A.J.M. Uitdewilligen

Mevrouw H. Nengerman

Het slagingspercentage was 93%.

Prinses Beatrix opent Jaar van de Molenaar

DOOR: BAS DE DEUGD

Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix der Nederlanden heeft op zaterdagmiddag 15 januari het Jaar van de Molenaar geopend.

De onthulling was met een erg klein gezelschap op molen Het Jonge Schaaap op de Zaanse Schans. Het is het startschot voor een jaar met veel aandacht voor het ambacht van molenaar.

In dit jubileumjaar zijn er diverse landelijke evenementen. zeker spraakmakend naast deze officiële opening is onder andere onze recordpoging om op 9 april zoveel molens tegelijkertijd te laten draaien.

Naast de landelijke activiteiten zullen ook alle afdelingen van het Gilde streekgeïgen activiteiten organiseren. Iedere maand zal een van de elf afdelingen van het Gilde in de provincies deze activiteiten organiseren, zodat we een heel jaar lang ons molenaarsgilde bekendheid geven.

Foto: Ramon Kroes

In Memoriam Wim Slob

Door: Cor Stam

Toen Wim Slob vanwege zijn leeftijd afscheid moest nemen van de vrijwillige brandweer zocht hij een andere vrijetijdsbesteding. Geboren en altijd gewoond hebbend voor aan de Molenkade in Groot-Ammers dacht hij: "Al heel mijn leven kijk ik uit op de molens van de ka. Zou het niets voor mij zijn om ook molenaar te worden?"

Zo begon Wim in 2010 aan de molenaarsopleiding. Na het behalen van zijn diploma was hij enige tijd actief als molenaar van de Rijnenburger Molen. Maar al spoedig kwam er dichterbij voor hem een molen beschikbaar: De Achtkante Molen in Streefkerk. Niet veel later werd hij ook actief als molenaar op De Jonge Sophia in Groot-Ammers. Inmiddels was hij gestopt met zijn schildersbedrijf en kreeg hij meer tijd voor de molens. Zijn hobby nam echter zo'n grote vorm aan, dat hij bijna nog minder thuis was dan toen hij zijn

bedrijf nog had.

Wim was een echt mensen-mens. Gezelligheid was enorm belangrijk voor hem. Hierdoor maakte Wim zich in korte tijd een graag geziene gast binnen de molenwereld. Nooit deed men een vergeefs beroep op zijn behulpzaamheid. Altijd stond hij paraat om een ruitje te vervangen of om een en ander te schilderen.

Hard was dan ook de klap toen we moesten vernemen dat hij acute leukemie had. Vanaf mei vorig jaar ging hij een zwaar traject van behandelingen in. Tot het laatst was er hoop

dat het goed zou komen. Een ernstige complicatie echter werd hem fataal. Op 19 december 2021 overleed hij. Wim werd 69 jaar. Op 24 december is hij naar zijn laatste rustplaats gedragen door bevriende molenaars, gekleed in 'traditionele' molenaarskleding, op klompen.

Wim zal door velen zeer gemist worden.

We wensen zijn vrouw Greet, de kinderen en zijn kleinkind veel sterkte toe om dit verlies te dragen.

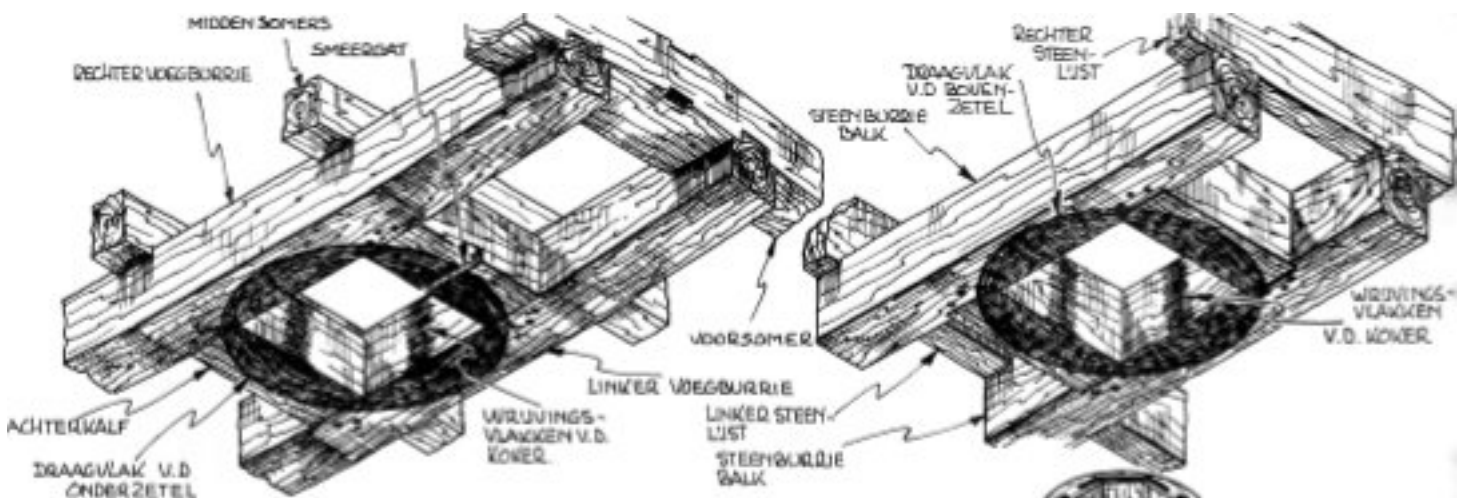

OPLEIDING

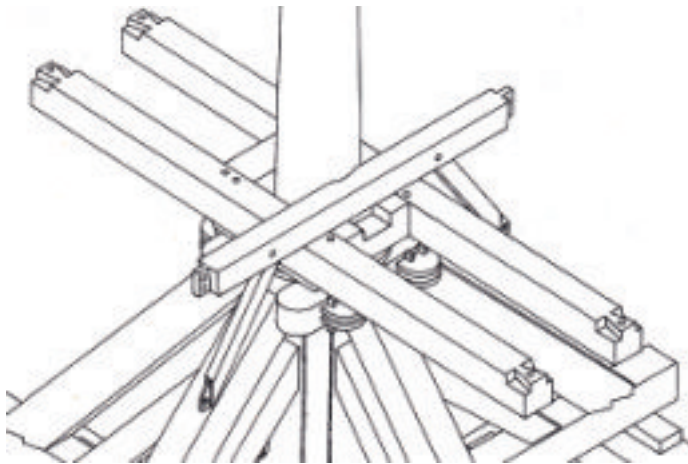

Molentermen (9)

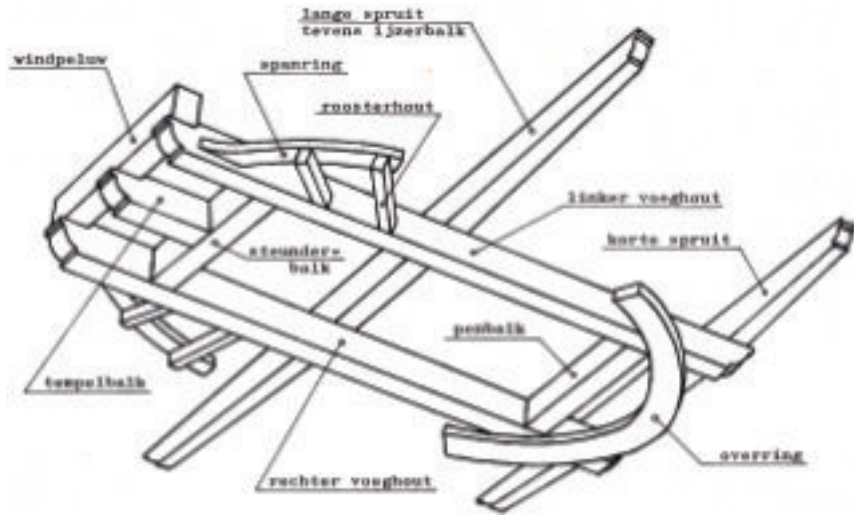
DOOR: BAREND ZINKWEG

Afb 1 Links de voegburrie en rechts de steenburrie van een wipmolen

Afb 2. De berrie van een standermolen

Afb 3. Basis van de kap van een bovenkruier

In de wipmolen kom je vier burriebalken tegen: twee steenburriebalken en twee voegburriebalken. Het woord burrie gebruiken wij niet meer, maar vroeger was dat wel anders.

Oud-Nederlands

Het komt wel vaker voor dat er in een woord een letter verandert en dan wordt burrie veranderd in berrie. Beide woorden ben ik in veel woordenboeken tegengekomen: *Een houten toestel om te dragen, een baar, bestaande uit draagstukken, door dwarshouten met elkander verbonden.*

Afb 4. Bakfiets

daklijsten met het windpeluw en de wolfsbalk dit raamwerk. Je komt in molens veel verschillen tegen maar ook veel overeenkomsten!

Meer

Verder vond ik ook: *een raamwerk waarop de bak van een wagen rust.* We hebben het dan over een wagen gemaakt van hout. Een bakfiets is een driewieler die ook voorzien is van zo'n raamwerk met een houten laadbak. Daarom heette zo'n bakfiets ook een *berrie* (Afb 4).

Het woord *berrie* of *burrie* komt van *beuren* en dat betekent 'dragen'. Op die wagen en op die bakfiets draagt het de laadbak.

Je kan ook gewonde mensen dragen: op een brancard of draagbaar. Die heette vroeger *draagberrie* of *ziekenberrie* (Afb 5).

Als je vroeger hooi wilde drogen, kon je dat

doen door het op te tasten op een *hooraam*: ook een *berrie*!

Alkmaar staat bekend om z'n Kaasmarkt en voor de toeristen lopen daar kaasdragers met kazen te sjouwen. Die kazen liggen opgestapeld op een *kaasberrie* (Afb 6). Zo'n kaasberrie heeft ook zo'n raamwerk net zoals op een houten wagen, een bakfiets en net zoals in onze molens.

Molens zijn oud, maar veel woorden zijn nog ouder. Het loont de moeite daar naar te zoeken en als je iets vindt dan onthoud je het beter.

Afb 5. Draagbaar

Afb 6. Kaasberrie in Alkmaar

Als je dat leest, zie je precies wat je ook in een wipmolen vindt als je kijkt naar de *steenburrie* en de *voegburrie*. Beide bestaan uit twee langere balken verbonden door twee kortere (Afb.1). Je vindt precies zo'n balkenstel onder de kast van een standermolen (Afb 2). Feitelijk vind je zoiets ook aan de onderkant van de kap. Bij een bovenkruier (Afb 3) bestaat dat raamwerk uit de voeghouten met het windpeluw en de spruiten. Bij de standermolen en de wipmolen vormen de

De vaste draairichting van het asymmetrisch wiekenkruis

Borculo. Dubbele watermolen. Foto: Quistnix.

DOOR: NICO MEINSMA

Het oudhollands wiekenkruis en zijn gemoderniseerde navolgers draaien in ons land de laatste eeuwen steeds dezelfde kant op. Dat maakte mensen in het begin van de vrijwillige molenaartijd nieuwsgierig naar het waarom van die draairichting. Nieuwsgierig? Het werd een ware obsessie. Het ene argument was nog niet weerlegd of men vond een nieuw. Men zocht het onder de meest exotische redenen. Steeds weer leek de vraag voor velen niet naar tevredenheid beantwoord. Men zocht naar een allesomvattende reden die van de aanvang gegolden zou hebben of in ieder geval na enige tijd als enige mogelijkheid overbleef. Men leek overtuigd, dat molens van de aanvang af 'rechtsom' hadden gedraaid en dat 'linksom' niet goed mogelijk was. Dat dit

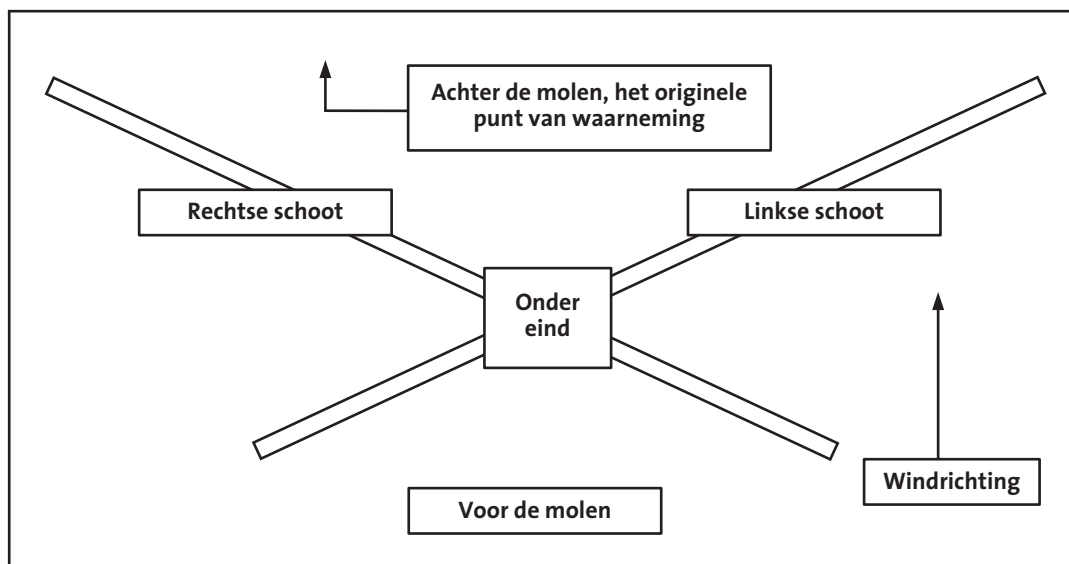
niet waar is, bewezen 'linkse' molens in het buitenland en ook in de geschiedenis in eigen land. Dat wilde men niet weten of het werd genegeerd. Zo dacht men er gewoon niet aan om in gedachten eens te beginnen met alleen de wetenschap, dat er al lange tijd water- en diergedreven molens waren. De Europese rivieren lagen vol met schipmolens en in veel bruggen over stromend water waren één of meer molens opgenomen. Bovendien was er door bevolkingsgroei grote behoefte aan maalcapaciteit, vooral bij de grote steden in het wat vlakke land.

Meer draairichtingen

Vooraf aan de windmolens verschenen de eerste de watermolens in onze streken, nu

ongeveer elf eeuwen geleden. Over de draairichting van dat waterrad hoorden we nooit wat. Dit in tegenstelling tot de draairichting van het wiekenkruis van de windmolen. Dat waterrad draaide soms 'linksom' en aan de overkant 'rechtsom'. Dat was te begrijpen, omdat men het water zag stromen. Dat was wat moeilijker te begrijpen bij windmolens, maar zo moet dat eerst ook gegaan zijn: zowel 'linksom' als 'rechtsom'. (Zie A)

Het was maar net onder welke hoek je die heklatten door de roede stak. (Zie B) Die 'linkse' en 'rechtse' stand van de schoot is te vergelijken met de giekschoot van een zeilbootje: de ene keer vaart het halfwinds over bakboord en vervolgens halfwinds over stuur-

Afb. 2. Linkse of rechtse schoot. De schroefregel bepaalt zoals bij de vijzel het 'links' of 'rechts' (zie B).

boord. Die schoot is bij onze overgebleven, monumentale molens altijd 'rechts'. Nu kunnen we door kruien wel een beetje onder of boven de wind gaan draaien, maar we kunnen niet al kruierend door de wind gaan. Daar is een windmolen niet op gebouwd, want de schoot is vast. Een 'linkse' molen is meer geschikt voor het zuidelijk halfrond. Daar draaien de winden rond een depressie tegengesteld ten opzichte van onze streken. Maar waarom is dat vaste 'rechts' zo geworden, hoe kan dat gegaan zijn?

De oudste historie

In de loop van de 13^e eeuw nam het aantal standerdmolens in onze streken toe en in de 14^e eeuw kwam de torenmolen er bij. Die hadden allemaal een recht dwarstuig zonder enige zeeg. Dit was nog steeds het geval toen in de 15^e eeuw de achtkante molen en de kormolen er bij kwamen die een scheprad aandreven. Dat scheprad eiste een andere belasting dan de tot dan toe gebruikelijke maalgang. Een korenmolen moest vrijwel nooit langdurig zeer laag belast draaien en dat kwam bij poldermolens in die tijd wel vaak voor. Dit heeft vermoedelijk de aanzet gegeven tot het aanpassen van de wiekvorm. Dat werd in de loop van de 16^e eeuw eerst een vlak, asymmetrisch wiekenkruis. Koren molens namen dit asymmetrisch systeem over, omdat het ook voor hun voordelen had.

Ervaring met oudere wiekenkruisen

Bij deze oude tuigages was - stel ik me voor -

altijd wel ergens zeilslag. Dat werd beperkt door het inweven van de zeilen of verborgen door de toepassing van borden. Op die manier waren verschillen in de oorzaken moeilijk op te merken. Ervaring met dat soort tuigages hebben de huidige molenaars niet en er valt geen literatuur over te vinden. Daar is onderzoek voor nodig.

Om toch ervaring met zulke oude kruisen te krijgen heb je een klein model proefmolen nodig met een serie verwisselbare molenkruisen (inclusief een 'linkse'). Die molen moet maaltvaardig zijn met een regelbare belastingen en een romp met het traditioneel volume. Ook moet het effect van schaalverkleining te overzien zijn. Dan zijn de waarnemingen redelijk vergelijkbaar met de volwassen molen. In plaats van deze proefmolen kunnen we in het buitenland een geschikte molen zoeken om je daar in te werken. Dat vergt een grondige kennis van de taal en het kost veel moeite en tijd. Dan heb je er nog maar één. Daarom is het bouwen van een proefmolen met het doel om 'achterom te kunnen kijken' een aantrekkelijk idee. Iets om over na te denken.

De jongere historie

Toen de wentelasmolens in opkomst waren in het begin van de 17e eeuw, wilde men zeer beheerst en regelmatig kunnen draaien en moest er veel gewicht worden. Toen wilde men van dat weven tussen de heklatten tegen zeilslag af. Door de vele scheepvaart had vrijwel iedereen een beetje kijk op wind en zeilen. Als bij de goede belasting van de molen een zeil klapperde, moest de schoot aange-

haald worden. Die heklatten moesten ter plaatse van stand veranderen. In het begin van de 17^e eeuw zijn er in afbeeldingen dan ook duidelijk sporen te ontdekken waar men schootvariatie heeft toegepast: er ontstond zeeg in het hekwerk. Dit werd het oudhollandse wiekenkruis en dat kreeg uiteindelijk omstreeks 1652 zijn definitieve vorm. Dan is het compleet: een hekwerk met zeeg en een door borden gesloten voorhek met over de hele lengte een sterke en vaste schoot. Het duurt nog tot in de 18^e eeuw voordat dit type wiekenkruis geheel is ingeburgerd.

Enkele aanwijzingen

We gaan hier uit van de molenaarspositie achter de molen. Een molen draait dan rechtsonder. Dit is ook de positie waarbij in de basis cursus de onderdelen aan de kap en standerkast worden behandeld en beschreven.

De eerste conservator van het Zaanse Molensmuseum, Boorsma schreef in 1932 (zie C) dat die vaste, rechtse draairichting hoofdzakelijk zo was vanwege gewoontevorming om vlot te kunnen werken.

Molenaar Jan Coppens uit Woudsend schreef in 1981 over het wiekenkruis en zeilgedrag. (Zie D.) Daaraan ontleen ik hier een sterke bijdrage. Anton Sipman geeft in Molenbouw een goede uitleg over de reactiekracht en zijn gevolgen. (Zie E.)

Redenen voor 'rechtsonder' die zijn overgebleven

Er zijn wat voordelen te noemen van de hui-

De Jansmole bij Goëngahuizen die als proefmolen diende bij de punten 2, 3 en 4..

dige draairichting ten opzichte van het wiekenkruis met 'linkse' schoot. Het is een aantal voordelen, dat in de loop van de geschiedenis groeide. Ze worden hieronder genoemd:

1. **Rechts werd een goede gewoonte.** Vanwege de draairichting van de zon en onze rechtshandigheid zal rechts al een zekere voorkeur genieten, maar dat hangt er dan wel vanaf waar je staat als je nadenkt over je ontwerp. Het blijkt dat de standplaats daarbij achter de molen was, want links was altijd in de minderheid. Rechts werd de vaste gewoonte en bevorderde routinematig en vlot werken.
2. **Rechts maakt het mogelijk veilig onder de wind te draaien** bij ruimende, aanhaalende wind. (Zie D). Dit geldt voor alle types en kan na enige ervaring wel mee hebben geteld.
3. **Langer doordraaien, eerder stoppen.** (Zie D). Het krimpand uit de wind kruien, is als het voor de wind afvallen bij een zeilbootje. Je ervaart een zeilslagloos traject 'onder de wind'. Ruimend om is te vergelijken met het meer *aan de wind, scherper zeilen* en dat weten we, is dicht bij het *door de wind gaan*. De molen staat een fractie eerder stil

en de zeilslag begint eerder. Interessant in dit verband is misschien: Sipman - *Molensbouw* bladzijde 101, tabel Bilau.

4. Het niet noodzakelijk vaker bijkruien.

(Zie D). is bij een 'linkse' molens eerder nodig vanwege zeilslag bij ruimende wind. Dit speelt sterker mee als de zeilen niet meer gewezen worden. Dit is na te bootsen bij een 'rechts' wiekenkruis door de molen boven de wind te kruien.

Voordelen 2, 3 en 4 met verschillende doelen en gevolgen hebben alle drie dezelfde oorzaak en oplossing. Ze zijn als één te rekenen.

5. Bij een ruimende kruirichting werkt de reactiekracht mee als de molen maalt. (Zie E).

Dit geldt alleen voor bovenkruiers en kokermolens. Bij een torenmolen speelde die reactiekracht een te verwaarlozen rol door de enorme kap en een enkele maalgang.

6. Het is voor rechtshandigen gemakkelijker om zeil voor te leggen en te klampen.

(Zie C en E). Die vaste gewoonte bevorderde routinematig en vlot werken. Dit geldt slechts laat in de geschiedenis als er zeeg in het hekwerk komt en het zeil niet meer gevlochten hoeft te worden.

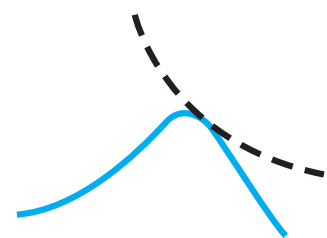
Conclusie

We hebben we nu zes punten die niet allemaal even zwaarwegend zijn. Zoekt men dan nu nog steeds naar het waarom van die draairichting? Ik denk dat veel mensen al lang dezelfde soort conclusie hebben getrokken: Toen het oudhollands wiekenkruis nog niet bestond - of nog niet algemeen was - speelde ook een vaste gewoonte een grote rol (1). Het valt moeilijk in te schatten of het veiliger onder de wind draaien (punten 2, 3 en 4) ook al vroeg als een belangrijk voordeel werd beschouwd. Maar toch waren er eerder veel meer afwijkende of 'linkse' molens. Bij bovenkruiers en kokermolens had men bij ruimend kruien de reactiekracht (5) dan tegen. Als dat als een probleem ervaren werd, zal daar mogelijk het gehalte 'linkse' molens al afgenomen zijn ten opzichte van standerdmolens en soortgelijke. Die strengere voorkeur voor 'rechts' is pas ontstaan bij het algemener worden van het asymmetrisch wiekenkruis met zeeg (4 en 6) en dit breidde zich in de lage landen uit over alle molentypes.

Zo hadden Boorsma, Coppens en Sipman het samen bij het juiste eind en vermoedelijk vele anderen met hen. Maar de door het grote publiek gretig begrepen maar vaak vergezochte 'oerredenen' lopen altijd weer voorop in het nieuws. Achteraf wordt alle kennis heel gewoon.

Verwijzingen

- A. De Linksche molen: [https://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details-
&nummer=1335](https://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details-&nummer=1335)
- B. Meinsma, N.M. *Schroefvormen en schootvariatie*. Gildebrief 3-2020 blz 24-26
- C. Pieter Boorsma 1871- 1951. *De Zaanse Molen*, 1971. Brief uit 1932
- D. Coppens, J. *Útskoat* van maart 1981. <http://molenaarworden.nl/digitaal-archief/>
- E. Sipman, A. *Molensbouw* Zutphen 2002 (1e druk 1975). Tekening 143 & blz 101

Theoretisch gereedschap voor molenaars

Het zwarte gat

DOOR: ADRIAAN HONIG

Thuis zitten als een uitgerangeerde treurwilg leek me geen optie. Op mijn pensioengerechtigde leeftijd kon ik nog wel een tiental jaren mee. Die tijd wilde ik graag besteden aan iets terugdoen voor de gemeenschap. Het was kiezen tussen billen wassen in het bejaardenhuis of met knikkende hoogtevrees-knieën klimmen in wieden van de molen. In beide gevallen ging het natuurlijk wel over behoud van (wereld)erfgoed, voor mij onmisbaar voor het invullen van mijn zwarte pensioneringsgat.

Interesse in molens zit in mijn genen. Mijn grootouders hadden oliemolens in de Zaan. Ook had ik wat met ingewikkelde mechanismen en met zeilen. Ik besloot in opleiding tot molenaar te gaan.

Voorafgaande aan mijn aanmelding bezocht ik een aantal molens in Zeeland waar ik re-

gelmatig verbleef. Ik merkte dat er daar te weinig molenaars waren, veelal op leeftijd. Er zijn dus werkplekken genoeg dacht ik. Die opleiding was een goed geordende belevenis: wel lang met veel theorie en praktijkexamens. Vele opleidingsuren heb ik op verschillende molens doorgebracht. Het voelde stoer om tussen bonkige molenaars mijn mannetje te staan al was dat in de mio-rol als krullenjongen. Bij het duiken in de opleidingsboeken bleek mijn geheugen niet meer zo scherp. Het is ook wel een dingetje als je alle balken, raderen en wielen van verschillende molentypes uit je hoofd moet leren. Op mijn leeftijd kost het opdiepen van opgedane molenkennis vaak een paar minuten. Daarom meldde ik voorafgaande aan mijn molenaarsexamen voor de zekerheid maar, dat als ik een term niet direct kon ophoesten het na een paar minuten wel weer boven kwam drijven. Veel herkende en begrijpende knikjes van de veelal grijzende

dames en heren examinatoren volgden. Blijkbaar zijn ook zij ervaringsdeskundig wat betreft geheugenvertraging op leeftijd. Niet alleen het geheugen maar ook de zintuigen werden op de proef gesteld: horen of er iets aanloopt, voelen met je wangen hoe de wind waait, ruiken of iets in de hens dreigt te gaan om maar wat te noemen. Ik leerde al die waarnemingen te begrijpen en problemen op te lossen.

Nu vele molen- en molenaarstypes verder (maar dat laatste is een ander verhaal) ben ik twee jaar molenaar. Ik voel me nog niet oud, maar ben wel lang geleden geboren.

Adriaan Honig in korenmolen *Nooit Gedacht* in Cadzand.

De Hollandsche Molen

NATIONALE MOLENDAG

JAAR VAN DE MOLENAAR

14/15
MEI 2022

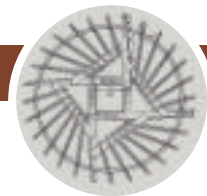
GA NAAR MOLENS.NL

VRIENDENLOTERIJ

-SINDS 1989-

WIN MEER, BELEEF MEER

Het Gilde van
50 Jaar
Vrijwillige
Molenaars

Van spaakwiel tot stropwiel

Bij de opbouw van vooral grote wielen zorgen de armen ervoor, dat de plooistukken en de velgen op gelijke afstand blijven rond het middelpunt van het wiel. Ook zijn de armen nodig om het wiel op een as te bevestigen. In ons lesboek spreken we steevast over de kruisarmen. Bij de opbouw van de wielen werd er vroeger gebruik gemaakt van maar twee armen. In de huidige molenbouw maakt men gebruik van vier armen.

DOOR: HARRY WIJNANTS

Tekeningen van Gerrit Pouw

Spaakwiel of armwiel

De oudste en eenvoudigste manier was het gebruik van twee armen: *spaken*. Deze bestaan uit twee zware, 20 tot 40 centimeter dikke eiken of iepen balken die kruisgewijs dóór de as gestoken worden. Tot omstreeks 1830 hadden alle molens houten assen. Hierin kon men gaten kappen, dwars door de as. Voor het eerste gat is het voldoende om dit gat groot genoeg te maken om de eerste kruisarm door te steken. Voor de tweede arm moet een tweede gat gekapt worden. Dit gat moet het dubbele zijn van het eerste. De tweede arm moet immers achter de eerste doorgeschoven worden om dan halfhouts in mekaar gewerkt te worden. De eerste arm wordt met spieën op zijn plaats gehouden. De

opening door de as achter de tweede arm wordt opgevuld met een vulstuk en spieën. Daarmee wordt ook die tweede arm vastgezet. Het spreekt voor zich, dat de as op deze manier behoorlijk verzwakt werd. Wanneer een spaak- of armwiel als *vangwiel* gebruikt werd, was het zeker opletten geblazen bij het vangen. Want de spanning van de vangblokken of de vangband moest opgevangen worden door maar twee armen. (Het vangwiel is dan het bovenwiel waarop de vang werkt.) Bij de invoering van de gietijzeren insteekkoppen was deze methode niet meer mogelijk. De vleugels van de insteekkop kwamen dikwijls tot op de hoogte van het vangwiel. Deze inkepingen lieten het niet meer toe om gaten door de as te hakken. Zeker bij de volledige

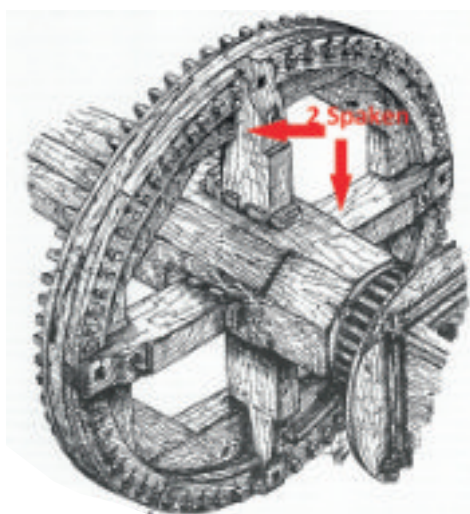
gietijzeren assen moest er een andere methode toegepast worden: het *stropwiel*!

Stropwiel

In plaats van de twee kruisarmen worden nu vier armen gebruikt: de *stroparmen*. De vier zware eiken armen worden onderling halfhouts ingewerkt. Samen vormen ze de *spiegel* of het spiegelgat waar de as door steekt. Vier vulstukken, samen gehouden door knuppelstroppen, zijn nodig om het wiel op de as vast te wigen, zeker bij een gietijzeren as. Ook op een oude houten as is dit nodig: deze was dikwijls rond of achtkantig afgewerkt ter hoogte van de spaken. De vier armen liggen dan als een *strop* rond de as. Met vier armen is ook de stevigheid van het wiel behoorlijk hoger dan een wiel met maar twee armen. Omdat deze wielen veel sterker zijn, gebruikt men ze ook op grotere, houten assen met insteekkop waar de vleugels niet tot op de hoogte van het vangwiel komen. Ook wanneer het vangwiel vervangen moet worden, wordt omwille van de stevigheid deze methode toegepast.

Spouwarmen

Bij de bouw van grote wielen is er soms sprake van *spouwarmen*. Hierbij gebruikt men twee stevige balken als basis en vier minder zware. De vier minder zware balken worden dan halfhouts aan weerszijde van de twee zware balken ingewerkt. Tussen ieder paar minder zware balken is een ruimte van enkele centimeters open gehouden: de *spouw*. Het gebruik van deze methode verhoogt de stevigheid van het wiel nog meer.

Tekening 1. Spaakwiel.

Foto 1. Spaak- of armwiel: twee balken steken kruisgewijs door de as uit de Stermolen Hechtel-Eksel (Belgisch Limburg).

Tekening 2. Stropwiel.

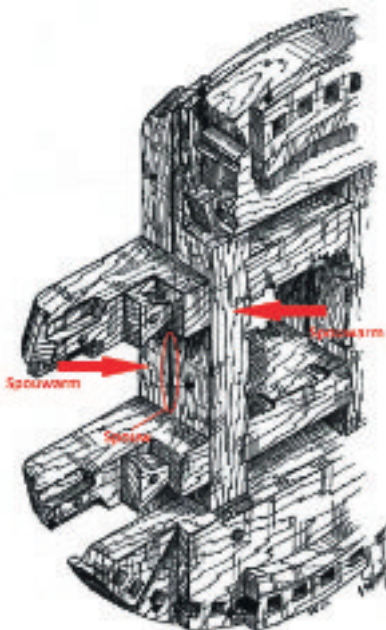
Foto 2. Stroparmen: vier balken liggen als een strop om de vulstukken bij een gietijzeren as uit de Napoleonsmolen Hamont-Achel (Belgisch Limburg).

Oud-Vlaamse standermolens

Enkele bijgevoegde foto's zijn gemaakt in de Stermolen van Hechtel-Eksel (Belgisch Limburg). Die is afkomstig uit de Waalse provincie Henegouwen: het is een Waals-Henegouwse standermolen. Dat is hetzelfde type als de Oud-Vlaamse standermolen. Ik maak altijd een onderscheid tussen de Oud-Vlaamse (ten westen van de Schelde en Noord-Frankrijk) en de Kempische standermolen (zoals ik

die steeds noem). Ook in Nederland is dit het meest voorkomende type. De Stermolen heeft veel kenmerken of sporen van de Oud-Vlaamse standermolen waaronder de twee steenkoppels op de steenzolder en twee wielen op de bovenas. Eén koppel stenen wordt aangedreven door het vangwiel. Dit wiel is in de loop der jaren vervangen door een stropwiel met vier armen. We kunnen nu nog zien, dat dit vroeger een spaakwiel met twee spaken of

armen dóór de as was. We zien nog de gaten in de as tussen de wiggen waarmee het stropwiel op de as is bevestigd. Deze zijn opgevuld met houtblokken en wiggen. Voor de aandrijving van het tweede koppel is het spaakwiel met de armen door de bovenas behouden gebleven.

Tekening 3. Spouwarmen uit het lesboek.

Foto 3. Spouwarmen van het waterwiel in De Pendrechtse Molen in Barendrecht.

Foto 4. Opvullingen van de gaten van oude kruisarmen uit de Stermolen. De as is rond en ter hoogte van het vangwiel achtkantig. Veel standermolens hebben een ronde as om die ook te gebruiken om met de reep de stenen open te leggen.

Jong ambacht

DOOR: JESSE BERGQUIST

“De jeugd heeft de toekomst”, hoor je wel eens. Volgens ons is dat in de molenwereld niet anders. Wij zijn JONG AMBACHT, zeven jonge molensliefhebbers die enorm gedreven zijn en worden, om de jeugd meer te betrekken in de molenwereld! Want dat is nodig, vinden wij.

Ons doel

Toen het Gilde begon, was de gemiddelde leeftijd nog vrij laag. Die leeftijd ging alleen langzamerhand steeds verder omhoog, samen met de leeftijd van die eerste vrijwillige molenaars. Nog altijd zijn er molenaars van die eerste lichte, maar zij worden zeldzamer. Inmiddels zijn we beland op een gemiddelde leeftijd van 61 jaar. Een daling van die gemiddelde leeftijd is niet erg waarschijnlijk. De pensioenleeftijd wordt steeds hoger en er gaan steeds minder mensen met vervroegd pensioen. Een van onze doelen is dus die gemiddelde leeftijd omlaag te brengen! Dit willen we bereiken door meer jeugd warm te maken voor het molenaarsvak. Natuurlijk

blijft de toestroom van ouderen ook erg belangrijk. Uiteindelijk moeten we er samen voor zorgen, dat onze molens in een goede conditie blijven en (misschien nog wel het belangrijkste) dat de kennis van het vak overgedragen wordt. Het Gilde is vooral daarom opgericht.

Langer molenaar zijn

Het is feit dat verreweg het grootste deel van de nieuwelingen al wat meer op leeftijd zijn. Dat geeft natuurlijk niets, alleen zijn er wel een paar punten die als nadelig gezien kunnen worden. Als iemand bijvoorbeeld op zijn/haar 60-ste of 70-ste slaagt voor het landelijk examen, dan is de molen waar diegene

molenaar op wordt maar voor 10 tot 20 jaar verzekerd van een molenaar en met een beetje geluk wat meer. Als dit nu net zo het geval is in een streek met weinig molenaars kan dat bij onvoldoende, nieuwe molenaars op termijn een probleem opleveren. Als een 18-jarige slaagt voor het examen, kan de molen waar diegene molenaar op wordt in theorie voor 40 jaar of meer verzekerd zijn van een molenaar! Als molen-minnend Nederland streven er naar onze molens draaiende te houden. Dan mag het wel als gunstig gezien worden, dat een molen voor langere tijd van een molenaar verzekerd is.

Passie

Niet iedere molenaar staat te springen om meer jeugd op zijn of haar molen te zien. Volgens sommigen beginnen ze eraan, slagen ze, gaan ze studeren, gaan ze werken, krijgen ze een gezin en dan valt alle tijd voor de molen weg. Later als de kinderen ouder zijn, keren ze vaak alsnog terug. De ervaring leert ons ech-

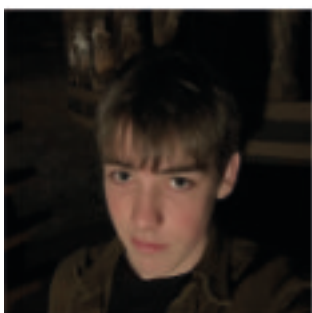
Pedro Germes
Voorzitter

Ramon Kroes
Vice-voorzitter

Teunis Bleijenberg
Secretaris

Martin Hoek
Lid PR

William Bouter
Lid PR

Jesse Bergquist
Lid PR

Jesse in 't Veld
Lid

ter, dat degene die écht willen altijd tijd blijven vinden voor 'hun' molen. Molenaar-zijn is voor velen van ons immers meer een leefstijl dan een hobby: het is een passie. Een grotere toestroom van jongeren en de verbinding tussen ouderen en jongeren is dus erg gewenst. Wij als JONG AMBACHT

willen ons hiervoor gaan inzetten. Wij willen ons best doen nieuwe, jeugdige leden te werven om daar het bestand van Nederlandse molenaars mee te versterken! Daarnaast willen we aanspreekpunt zijn voor de (al langer) aanwezige jonge molenaars en molenaars-in-opleiding.

Wie zijn JONG AMBACHT

In de komende nummers van De Gildebrief zullen telkens twee leden van JONG AMBACHT zichzelf voorstellen met uitzondering van deze keer. We beginnen nu met één en dat is niemand minder dan onze secretaris: **Teunis Bleijenberg!**

"Ik ben 24 jaar en molenaar-in-opleiding. In het dagelijks leven werk ik op de molen van Hulshorst. Hier malen we beroepsmatig voor bakkerijen, bedrijven en de molenswinkel.

Daarnaast ben ik druk met mijn Volvo klassiekers waar ik dagelijks in rijd."

Hoe ben je in de molenwereld terecht gekomen?

"Op een mooie zomerdag fietste ik met een vriendin door Elspeet en zag daar een molen draaien. Nu was ik niet zo met molens bezig, maar ik wist wel zeker dat ik in Elspeet nog nooit een molen had gezien. Uit nieuwsgierigheid zijn we er naartoe gefietst en we raakten al snel in gesprek met de enthousiaste molenaar, Wim Witteveen. Tijdens het gesprek vroeg hij of ik misschien geïnteresseerd zou zijn in de opleiding tot molenaar. Daar ik had op dat moment nog nooit van gehoord. Weer thuisgekomen ben ik op de website gaan kijken wat molenaar-zijn eigenlijk inhoudt en heb ik gevraagd of ik een dag met Wim kon meelopen. Dit is mij zeer goed bevallen en ik ben nu al anderhalf jaar met de opleiding bezig."

Hoe zie je jouw molentoeekomst voor je?

"In de korte periode dat ik met molens bezig ben, heb ik de kans gekregen om op een molen te gaan werken. Door de week werk ik met veel plezier op molen De Maagd in Hulshorst en vrijdags volg ik de opleiding bij Wim in Elspeet. Ik hoop dan ook na het behalen van het diploma en de vervolopleidingen mijn toekomst binnen de molenwereld verder op te bouwen. Daarnaast denk ik dat het heel belangrijk is, dat er meer jongeren worden gefascineerd door de molen en de wereld daaromheen om zo de kennis en de molens te behouden. Daarom zet ik mij graag in voor JONG AMBACHT om samen met andere jongeren dit doel te bereiken."

Modelmolens te koop

Molenaar Vincent Mepschen heeft een restpartij van kleine en grote modelmolentjes overgenomen. Deze prachtig gedetailleerde molentjes van Hollands Glorie zijn in 2003 in de winkels gekomen. Ze zijn onder andere bekend als de *Blokkermolentjes!* De modellen zijn nieuw en zitten in de originele verpakking.

Vragen over voorraad of prijzen kan Via 06 - 26 55 90 01 of mail naar Vincent_molens@hotmail.com.

Molinologie 56

DOOR: BAREND ZINKWEG

TIMS NL/VL, vereniging voor molenkunde in het Nederlandse taalgebied, heeft een nieuw nummer van haar verenigingsblad *Molinologie* uitgebracht.

In het artikel *Friese watermolens* voor 1600 beschrijft Dick Bunschoke zijn bronnenonderzoek naar de invoering van windbemaling in Friesland. In de bijlage hiervan staan deze molens met plaats, jaartal en bron vermeld.

Rob Pols behandelt in *Galghouten – Constructieve dwarsliggers* nader bekeken de opbouw en functie met de vele varianten van dit molenonderdeel plus hun verspreiding in Nederland, Vlaanderen en Duitsland. In de bijlage is een uitgebreide lijst opgenomen van molens die een of meer galghouten hebben of hebben gehad.

Het artikel *Een klap van de molen – Een cynische aandoening voor onze molenhobby maar helaas ook een gruwelijke realiteit van gevaar in en rondom onze molens, vroeger en nu* van Caroline Schaeffer is een uitgebreidere versie van het artikel *Een bizarre hobby* uit De Gildebrief van maart 2021. Zij maakt een analyse van molenongelukken door de eeuwen heen aan de hand van krantenartikelen gevonden via www.delpher.nl. Dit nummer sluit af met twee *Puzzelstukjes*.

Molinologie 56 kost € 9, telt 36 bladzijden plus omslag, is geheel in kleur op A4-formaat met in totaal 42 afbeeldingen. Een abonnement op Molinologie kost € 15 voor twee nummers per jaar. Belangstellenden kunnen een exemplaar bestellen door het sturen van een bericht naar redactie@molenkunde.eu.

Jaarverslag 2021

DOOR: ANDRÉ CANRINUS, coördinator

Organisatie

Op dit moment bestaat ons team uit de volgende personen:

- Hendrik-Jan Berghuis
- Paul Breijs
- André Canrinus
- Johan Krone
- Riekus Meijering
- Evert van Rooijen

Uitgevoerde controles

Het afgelopen jaar hebben we 89 molens gecontroleerd. Opnieuw is hiermee een record gesneuveld. In 2020 hadden we met 84 controles ook al een record gebroken. Overigens zit het aantal controles al jaren in de lift. Het ziet er nog niet naar uit dat de groei eruit is.

Deze uitgevoerde controles zijn als volgt over de volgende provincies verdeeld:

Groningen	2
Drenthe	1
Overijssel	4
Gelderland	12
Utrecht	14
Noord-Holland	4
Zuid-Holland	36
Zeeland	4
Noord-Brabant	9
Limburg	3

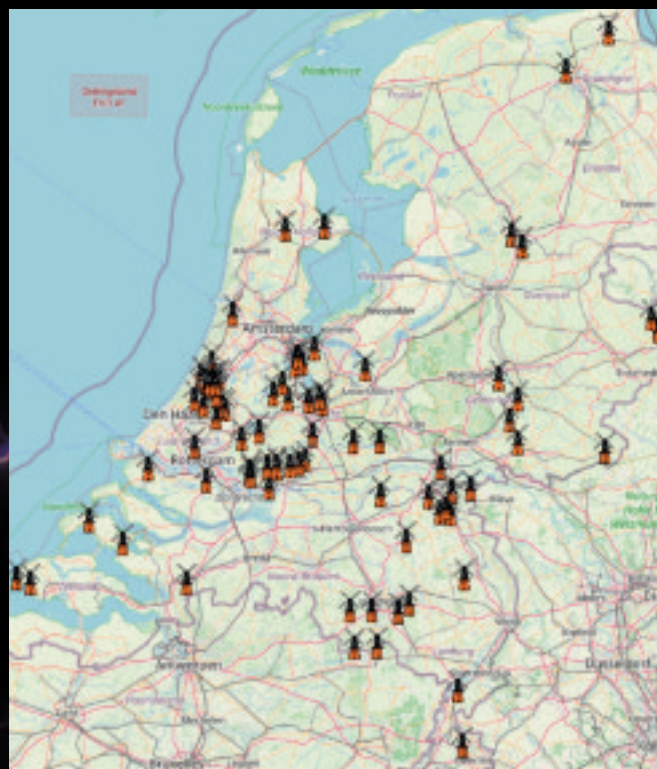
Resultaten

Bij de 89 gecontroleerde molens hebben we in totaal 149 adviezen uitgebracht. Dit zijn er 10 minder dan het jaar daarvoor, terwijl we bovendien meer molens gecontroleerd hebben. Ook dit is een trend die al een paar jaar merkbaar is. Naarmate molens regelmatig door ons gecontroleerd worden, neemt het aantal per molen uitgebrachte adviezen af. We zien hieraan dus, dat het loont om molens regelmatig te blijven controleren.

Hersteladviezen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de adviezen die we het afgelopen jaar hebben uitgebracht. De aantallen van 2020 zijn tussen haakjes weergegeven.

Aardingskabel	47	(43)
Aardingssysteem	15	(31)
Afgaande leidingen	5	(5)
Putten	10	(0)
Doorverbinding roeden en askop, brugjes	36	(43)
Sleepcontact	4	(3)

Alle gecontroleerde molens

Potentiaalvereffening	6	(24)
Ringleiding	7	(10)
Overspanningsbeveiliging	4	(8)
Overig	5	(3)
Stalen staartbalk/stalen spruit	5	(4)
Metalen vlaggenmast	0	(3)

Zoals elk jaar is de aardingskabel ook nu weer letterlijk de zwakke plek in de schakel, direct gevolgd door contactproblemen rond de roeden en de askop.

Het afgelopen jaar hebben we duidelijk minder problemen rond het aardingssysteem gemeten. Dit kan heel goed te maken hebben met de 'normale' zomer, waardoor de grote tekorten aan grondwater minder of geen rol speelden. Ook hier zien we dus de invloed van het klimaat.

Goed nieuws

Zoals elk jaar zijn er ook nu molens waar we bij de controle geen gebreken geconstateerd hebben. Het afgelopen jaar waren dit 18 molens en het jaar daarvoor betrof het 8 molens. Dit is dus een toename van het aantal goed beveiligde molens.

Afb. 2. In de cirkel zie je de bliksemafleider en tegen het plafond de elektriciteitsleiding. De afstand is hooguit 20 centimeter en als de bliksem inslaat geeft dat kans op afslag (vuurwerk).

Het afgelopen jaar zijn de volgende molens gecontroleerd en in orde bevonden:

Tot Voordeel en Genoegen - Alphen (Gld)

't Vliegend Hert - Brielle

Oog in 't Zeil - Cothen

Börgelinkmolen (vh. Brandehofmolen) - Denekamp

De Kaager of Kager - Kaag (Dorp)

Kockengense Molen - Kockengen

De Westermolen - Langerak

Meerburgermolen - Leiderdorp

Bonkmolen / De Bonk - Meerkerk / Lexmond

De Onrust - Muiderberg

Gartsemolen - Nigtevecht

Oosterland - Oosterland

Broekmolen - Streefkerk

Oude Weteringmolen - Streefkerk

Jacobus - Vessem

Nooit Gedacht - Warnsveld

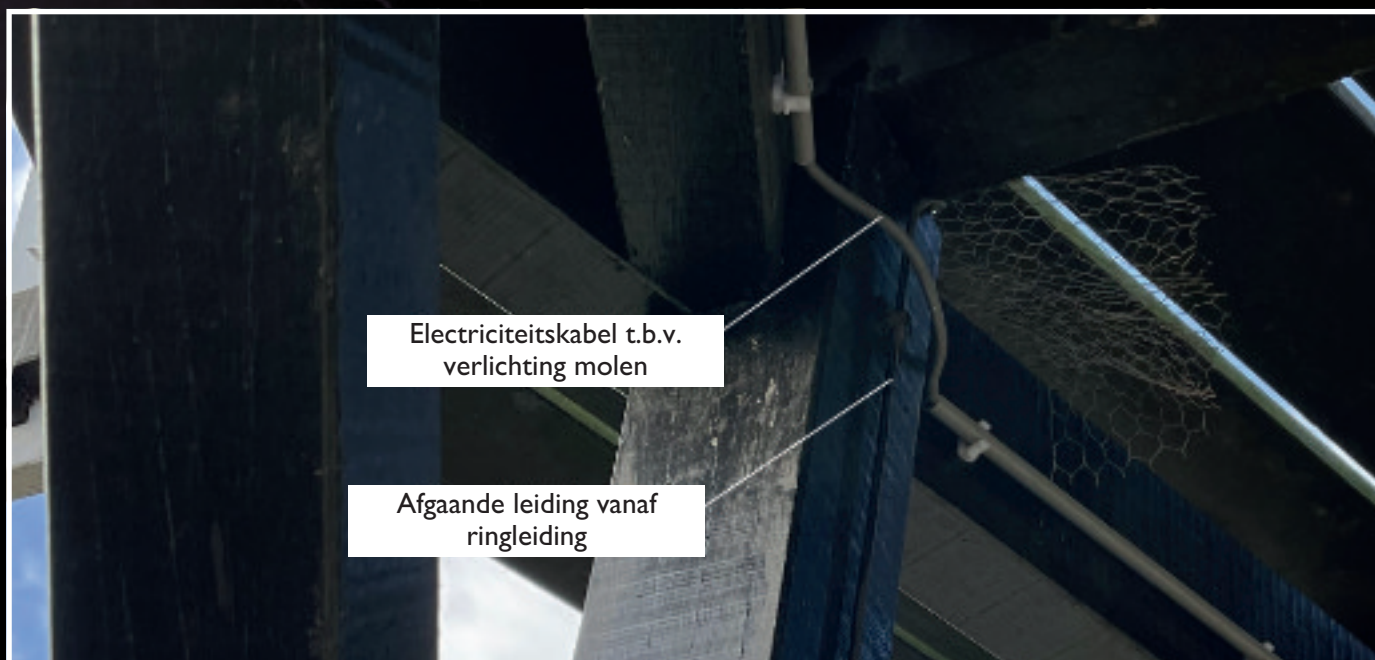
De Hoop - Wervershoof

De Venemansmolen / De Oude Molen - Winterswijk

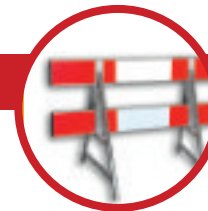
Achtergrond informatie

Een van de adviezen die wij soms geven, gaat over het laten aanleggen van een *potentiaalvereffening*. In het kort komt het er daarbij op neer de bliksemafleiderinstallatie met de randaarde in de meterkast te verbinden met een koperen leiding. Dit advies geven wij meestal, als we zien dat op één of meerdere plaatsen in de molen de afstand tussen de bliksemafleiderinstallatie en de elektrische installatie kleiner dan 1 meter is.

In onze rapporten gebruiken we bij de afgegeven adviezen dezelfde vaktaal als in de normbladen die wij gebruiken. We geven ook aan waar die in de normbladen te vinden is. Hiermee willen we bereiken, dat een rapport maar op één manier uitgelegd kan worden als dit aan een installatiebedrijf wordt doorgegeven. Als een advies naar onze inschatting voor de molenaar/eigenaar onduidelijk kan zijn, geven we daarnaast een toelichting op de gegeven adviezen. Daarmee hopen we te bereiken, dat de uitgebrachte rapporten voor iedereen duidelijk zijn.

Afb. 3. Onder de stelling is de afstand te klein tussen de leidingen van elektra en bliksemafleider.

Veilig traphekje voor Zeldenrust

DOOR: NICO VAN DEN BROEK

Iedere twee jaar wordt molen Zeldenrust in Overasselt geïnspecteerd door de Monumentenwacht Gelderland. De afgelopen jaren kwam elke keer de opmerking, dat de trapopening naar de galerij van deze standaardmolen veilig afgeschermd moet worden. Er is een afstap vanuit de molen (maalzolder?) naar de galerij van ongeveer 30 centimeter. Dan is het mogelijk dat vroeg of laat iemand struikelt en dóór de trapopening naar beneden valt.

Nadenken

Het bleef maar steeds bij deze opmerking maar een oplossing kwam er nooit. Nu hebben de molenaars eens goed nagedacht hoe je dit zou kunnen oplossen. Hoe doe je dat zonder al te veel afbreuk te doen aan het uiterlijk van dit historisch werktuig en toch de veilig-

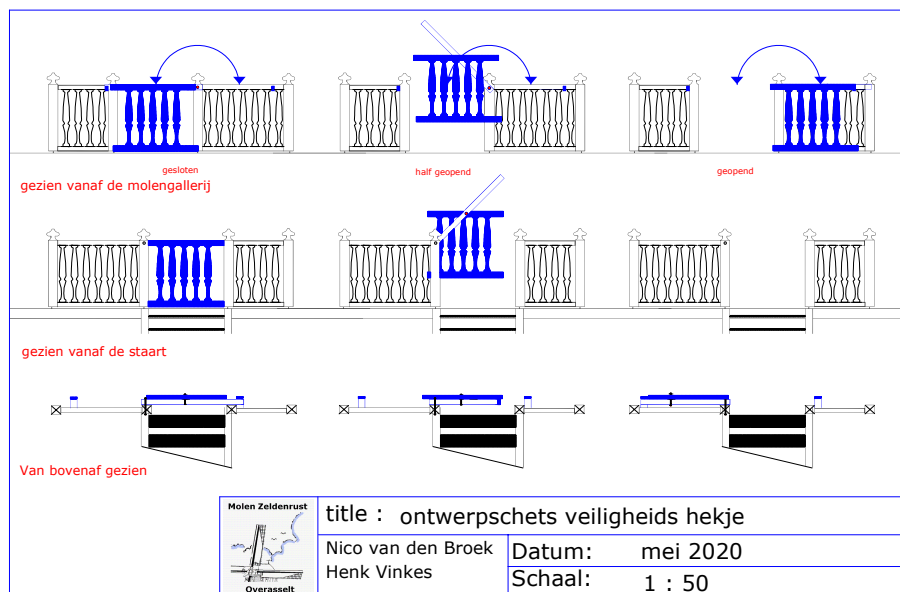
Afb. 2. Traphekje gezien vanaf de staart. De spijlen vallen weg achter het bestaande hekwerk van de galerij.

heid te verbeteren. Zoals wij meestal te werk gaan gooien we het vraagstuk in de hele groep en gaan we 'brainstormen' en fantaseren hoe iets op te lossen is:

- Een touwtje spannen. Dit is niet afdoende,

Afb. 3. Traphekje in geopende toestand. Duidelijk is de hoge afstap te zien. Voor kinderen blijkt dit nogal eens een hindernis te zijn.

Afb. 1. Ontwerpschets van het traphekje.

want als iemand valt gaat hij óver of ónder dit touwtje door.

- Een stuk tennisnet. Dit is niet echt een prachtig gezicht op zo'n historisch werktuig.

Ontwerp

Na veel wikken en wegen (en koffie) kwamen we tot een ontwerp. Daarbij wordt in onze ogen het monument recht gedaan en is de veiligheid volledig gewaarborgd. Het is een traphekje geworden in de stijl van de bestaande galerij, maar dan zó dat deze in open toestand niet opvalt. Eén van de vrijwilligers is ook (hobby-) meubelmaker en hij is in zijn werkplaats met acacia aan de slag gegaan. Na veel passen en meten, monteren en afschilderen mag in onze ogen het resultaat er

zijn. In ons geval hebben we de spijlen van de galerij precies overgetekend, uitgezaagd en verwerkt in het traphekje. In geopende toestand valt het niet eens op dat dit traphekje er is.

Inmiddels is het traphekje al een jaar gemonteerd om de trap goed af te schermen. Door corona is het jammer genoeg maar een paar keer gebruikt. Bezoekende molenaars zijn ook enthousiast en vragen of ze dit mogen kopiëren op hun molen. Uiteraard is iedereen daar vrij in, zodat ook op andere molens de veiligheid verbeterd kan worden. Daarom bijgaand het ontwerp en een aantal foto's van wat wij gemaakt hebben.

Wil je een keer komen kijken, dan bent je van harte welkom! De molen is open voor het publiek op zondag van 13.00 tot 16.00 uur.

Afb. 4. Traphekje half geopend. Door het gewicht van het traphekje en de grote zwaaibeweging is het door kinderen niet zelf te openen!

Afb. 5. Traphekje in gesloten toestand. Hier komt niemand doorheen zonder de hulp van de aanwezige molenaar!

Kapvang

DOOR: DOOR: HANS WOLFF

Foto 1

Foto 2

Eind vorig jaar was ik op bezoek bij koren- en zaagmolen De Graanhalm in Burgh-Haamstede. Mij viel direct het kleine liertje aan de binnenkant van de staart op (Foto 1 & 2). Daarmee kan je een ijzeren band rondom de kuip strak trekken. Desgevraagd zei molenaar Piet Landegent dat dit een *kapvang* is. Foto 3 is gemaakt door Rob Pols en daarop is met rode pijlen de kapvang aangegeven. Die is bedoeld om bij het malen met veel wind het raggen van de molen tegen te gaan: het heen en weer gaan van de kap tijdens het draaien. Trouwens moet je dan wel opletten, dat je voor het kruien eerst de kapvang lost.

Niet de enige

Hij had het afgekeken van molen De Vier Winden in Vragender. Naast Vragender is De Engel in Varsseveld de enige andere molen in Nederland met zo'n kapvang. In de lesboeken staat over een kapvang nergens iets vermeld en ik was dus enigszins verrast door deze bijzonderheid. In Wikipedia staat hierover: *Een kapvang bestaat uit een ijzeren band om de keerkuip, die vooraan vastzit onderaan de voeghouten en achteraan aan de staart. Door de band met de lier onderaan de staart vast te trekken om de keerkuip wordt de kap geblokkeerd.*

Oorzaken van raggen

Alle genoemde molens zijn stellingkorenmo-

lens en hebben een Engels kruierwerk (bij De Vier Winden in een wat afwijkende vorm). Ze kruien dus in principe gemakkelijk en zullen dus ook wel wat meer raggen dan molens met een gewoon rollenkruierwerk. Dit raggen zou eigenlijk alleen moeten optreden bij flinke windbelemmering en/of met asymmetrische zeilvoering: op de binnenroede iets anders dan op de buitenroede. Nu heeft De Graanhalm weinig last van bomen of bebouwing, maar wel op één roede Ten Have-kleppen. Dat zou je een asymmetrie kunnen noemen. In Vragender staat er een flinke silo ten oosten van de molen en deze molen heeft ook op één roe Ten Have-kleppen. Ook bij De Engel lijkt het wel mee te vallen met de windbelemmering, maar hier is er gewoon een oudhollandse ophekking.

Vragen

- Zijn bovenstaande omstandigheden inderdaad de gangbare voorkomende oorzaken van raggen?
- Is het raggen werkelijk zo nadelig voor molens? Je kunt toch de staart goed vastzetten of zoveel mogelijk symmetrische zeilvoering toepassen?
- Zijn de krachten op de stellingliggers de boosdoeners bij het raggen?
- Waarom hebben dan niet meer stellingmolens met een Engels kruierwerk deze kapvang?
- Met een kapvang worden de krachten bij raggen niet meer via de staart op de kruien bezetketting overgebracht maar rechtstreeks op de kuip en het molenlijf. Zitten daar dan geen nadelen aan?

Foto 3

Maartse buien

Het voorjaar heeft zijn eigen weer. De winter loopt op zijn einde in onze omgeving en is het zeewater op zijn koudst. Aan het begin van de lente wint de zon weer aan kracht. Snelle afwisselingen van weer zijn dan aan de orde. De term Maartse buien duikt dan vaak op. Hier gaan we eens verder naar kijken.

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

Noordwest

Maartse buien zijn buien waar allerlei vormen van neerslag uit kan vallen. Regen, hagel, natte sneeuw en sneeuw zijn allemaal mogelijk, evenals een klap onweer. Ze horen bij een guur weertype. Een al dan niet stevige stroming uit het noordwesten voert vanaf de Noordzee talrijke buien aan. Alleen vanaf die kant (het noordwesten) kunnen deze buien voorkomen, nooit vanaf andere richtingen. Is u dat al eens opgevallen? Een stroming vanuit

het zuidwesten geeft in de late winter en het vroege voorjaar nooit ladingen buien, hoewel het zeewater daar warmer is. Kunt u dat be-re-deneren?

Guur weer

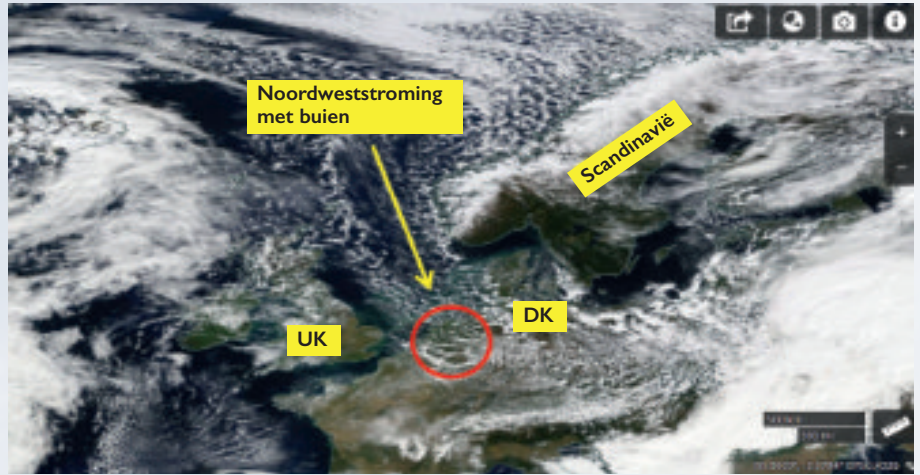
Het is niet zo, dat deze buien alleen maar in maart vallen. Vaak kunnen we van februari tot en met april met deze buien te maken hebben. Het zeewater is in december en soms in januari nog te warm. In februari en begin

maart is de temperatuur van het zeewater op zijn laagst, om daarna weer op te lopen. Guur weer in maart komt altijd van noordelijke breedte. Achter een langstreckende depressie ten noorden van ons land stroomt koude en onstabiele lucht uit naar het zuiden. Door de ronde vorm van de depressie stroomt dan lucht vanuit de poolstreek naar ons toe via de Noorse Zee en de Noordzee. Beide zeeën be-vriezen nooit maar kennen temperaturen rond 7 graden als koudste temperatuur. Dit komt

door de Warme Golfstroom die door beide zeeën stroomt.

Onstabiel

Op enige hoogte is de lucht echter wel (erg) koud, want het is immers lucht vanaf de poolstreek die dan nog helemaal bevroren is. De koude lucht stroomt dan over in verhouding warm zeewater en dat geeft een erg onstabiele opbouw van de lucht. Onstabiel wil zeggen, dat de lucht naar boven toe alleen maar kouder wordt en daar houden wolken van. De koude lucht stroomt over de (relatief warme) Noorse Zee en de Noordzee en daarin vormen zich talrijke buien. Die worden allemaal keurig om Noorwegen heen naar ons land gevoerd. Het zijn vaak losse buien of geclusterd rond troggen en dan zijn ze zwaarder. Troggen zorgen voor extra werking in de lucht, waardoor de buien nog wat zwaarder worden en soms samenklonteren. Juist deze trogbuien geven vaak hagel, sneeuw en/of onweer. Een enkele keer zelfs is zo een trog een polar low (een arctisch lagedrukgebied) of een overblijfsel daarvan en dan zijn de rapen gaar in Nederland. Daar ga ik een andere keer op in.

Koud water is toch warm

Op satellietfoto's pik je deze stromingen er meteen uit. Ook de troggen (buienstoringen) zijn makkelijk te herkennen aan de wittere plekken en aparte structuren. Overdag vallen dan in het hele land aan de lopende band buien met ertussendoor flinke en felle opklaringen met zonneschijn. Vaak heeft het zuidoosten dan de minste buien, omdat het land nog te koud is om de buien echt te stimuleren. De zon staat nog niet hoog genoeg om het land sterk te verwarmen. Tegen zonson-

dergang verdwijnen de meeste buien in het binnenland door de sterke afkoeling aldaar. Het is immers een stroming van koude en relatief droge lucht. Die heeft de eigenschap snel af te koelen tegen zonsondergang. Aan zee en in de kustgebieden gaan de buien dan onverminderd door. Dat komt door het relatief warme zeewater. Hoewel het zeewater dan wel op zijn koudst is, liggen in de nawinter de temperaturen op hoogte nog veel lager. Daardoor is het zeewater toch in verhouding warm.

Zeilmakerij van Neerven bv

MOLENZEILEN

Kwaliteit **Polyester: BRUIN, WIT**
Kwaliteit **Marlon: BOLUS ROOD**

Driek van Erpstraat 1
5341 AK OSS
Tel. 0412-624028

E-mail: info@zeilmakerijvanneerven.nl

**DEGELIJKHEID EN
GEGARANDEERD DE
BESTE KWALITEIT !!**

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS
TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Problemen met roeden in Goirle

DOOR: CAREL VAN HERPT, Stichting Akkermolens Goirle

De Stichting Akkermolens Goirle beheert twee molens: molen De Wilde uit 1898 en molen De Visscher uit 1875. Beide molens staan in de lange rust. Dat is voor een korenmolen die ook nog eens voor bakkers maalt een hoogst ongebruikelijke stand. Wat is er aan de hand?

Onderzoek

Naar aanleiding van berichten over spontane roedebreuken zijn wij eens in de archieven gedoken. De roeden van molen De Wilde zijn in 1966 gemaakt door Derckx Beegden en inmiddels dus 55 jaar oud. Dit was voor ons aanleiding om de Röntgen Technische Dienst in te schakelen om deze roeden te laten doormeten en dan speciaal de lasnaden. Gelijktijdig hebben wij de roeden van molen De Visscher laten doormeten. De laatste roede is daar gestoken in 1993 en ook gemaakt door Derckx.

Het resultaat was niet erg best: de dikte van de lasnaden varieerden van 3,7 tot 4,2 millimeter ondanks het grote verschil in levensduur van de roeden. Dit zou volgens een ingeschakeld lasbedrijf alleen maar kunnen duiden op een lasnaad die niet helemaal volgelast is. Zekerheid daarover krijgen we pas als de lasnaad wordt opengesneden. Daarnaast zijn er haarscheurtjes vastgesteld. Sommige waren met het blote oog zichtbaar toen de verflaag was verwijderd. We willen geen enkel risico

nemen met de veiligheid en beide molens zijn meteen stilgezet. We zijn een onderzoek gestart om te bekijken of repareren mogelijk was.

Repareren of vervangen

Reparatie is ons ernstig ontraden. De roeden staan aan grote en wisselende belasting blootgesteld en er zijn haarscheurtjes. Staal van deze leeftijd is wel te lassen, maar het resultaat is onvoorspelbaar. Tijdens het lassen ontstaan lokaal hoge temperaturen die ook weer spanningen geven en inwendige scheurtjes kunnen opleveren. Daarnaast is het zo, dat je mag verwachten dat naast de onderzochte lasnaad de andere naden niet veel anders zullen zijn.

Ook hier geldt dat goede raad duur is. We hebben besloten om van beide molens het gevucht te vervangen. We hebben ons beraden op het soort roeden en we hebben besloten te kiezen voor Vaags-roeden op het advies van Molenbouw De Jongh. Die worden gemaakt van weervast Cortenstaal (S355J0WP). Die zijn voorzien van een coating aan de buitenkant en een waslaag aan de binnenzijde. Dit staal heeft een hoger fosforgehalte dan in de richtlijnen van de RCE 2011 wordt genoemd (dit zijn de oude normen voor molenroeden van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). Volgens Vaags hebben die een betere weervastheid.

Het geld

Bij de oprichting van de Stichting Akkermolens heeft het toenmalige bestuur een onderhoudsplan voor meerdere jaren opgesteld. Hierin zijn ook onderdelen met een lange levensduur opgenomen, zoals de molenstenen, het gevucht en zo meer. Het vervangen van de roeden van molen De Wilde past financieel in die planning. Dat geldt uiteraard niet voor molen De Visscher waarvan de roeden in 1988 en 1993 vervangen zijn. Door wat te schuiven in de planning en het zelf uitvoeren van werkzaamheden is het mogelijk om de vervanging helemaal uit eigen middelen te betalen. Wij hoeven daarom geen beroep te doen op subsidies of fondsen en kunnen meteen van start gaan.

Ondertussen

De oude roeden worden er pas uitgehaald als de nieuwe roeden gestoken worden, zodat we niet acht maanden tegen een onttakelde molen hoeven aan te kijken. Voor de molenaars en de rondleiders is er uiteraard geen lange rust: we kunnen nu de zeilen goed schoonmaken en touwen repareren of vervangen. We malen nu de tarwe met de maalstoel uit 1936. Die is geheel maalvaardig dus de levering aan bakkers en winkels gaat gewoon door.

De opdrachten zijn verstrekt maar hier geldt ook een oud molensprekwoord: "Wie het eerst komt die het eerst maalt". De planning is dat de roeden in september 2022 gereed zijn en tot die tijd staan de molens dus in de lange rust. De stichting is opgericht op 5 november 1997 dus dan wordt het in 2022 een dubbel feest.

WORD MOLENAAR

DOOR: BAS DE DEUGD, tekst en ESTHER SEUBERS, foto's

Voor deze editie van Word molenaar ben ik helaas niet afgereisd naar een molenaar en bijbehorende molen, maar is het een gesprek online. Alie Seubers is sinds 16 september 2021 geslaagd molenaar. Zodra de molen weer open mag, draait ze mee op olie- en korenmolen De Wachter in Zuidlaren.

Een aantal jaren geleden werd Alie op de stelling van De Wachter geraakt door de molen, de zogenaamde 'tik'! Zij meldde zich aan als vrijwilliger bij de molen. Zij kwam terecht in een warm bad en met veel enthousiasme heeft ze jarenlang met veel plezier rondleidingen gegeven aan gasten. Na een tweetal jaar rondleiden werd zij onderdeel van de molenaarsploeg.

Na een jaar meedraaien heeft zij zich opgegeven voor de opleiding tot molenaar. Die heeft ze gevolgd op De Hazewind in Gieten en de Molen in Rolde bij Henk Willems en op molen De Hoop in Sleen bij Klaas Renting. Naast kennis over de molen, het weer en de vaardigheden van de molenaar heeft ze ook veel geleerd over zichzelf. De opleiding heeft haar geleerd om in oplossingen te denken. Door nu vooruit te kunnen denken, geeft dit haar rust.

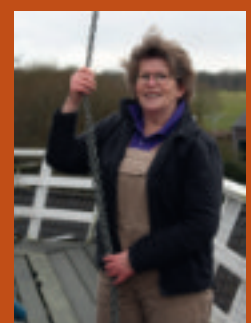
Het begin van de opleiding was lastig. Vooral in het begin was de begeleiding te weinig. Hiervoor mag wel meer aandacht zijn. De theorieavonden zijn heel leerzaam geweest met de bijhorende filmpjes en de presentatie onder leiding van Kees Vanger. Het laatste jaar van haar opleiding was intensief. Elke dinsdagmiddag was er tijd voor de theorie van de opleiding onder begeleiding van Leo Huizer. De Zwaluw in Oudemolen was haar examenmolen, waar ze voor het examen een intensieve training heeft gehad door de molenaars van deze molen. Nu, na het behalen van haar getuigschrift, ziet ze wel wat er op haar pad komt. Haar wens is om een keer mee te draaien op De Goliath in Uithuizermeeden.

Naast de opleiding was er ook tijd voor het schrijven van een thriller, Storm op komst. Binnenkort verschijnt dit boek over durven en je hart volgen. Het gaat over pesten en jezelf mogen zijn, wie of wat je ook bent.

Alie heeft het goed op de molen en hoopt op een goede tijd met de molenaarsploeg in Zuidlaren.

Correctie op de vorige Word molenaar:

Jan Wieffer was nooit betrokken bij de Oelemölle in Hardenberg maar bij watermolen Oldemeule in Oele/Hengelo (Ov). Hij is sinds 1979 geslaagd windmolenaar en sinds 2007 geslaagd watermolenaar.

©2022 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

HET JAAR VAN DE MOLENAAR

2022

Alles draait om de molenaar!

